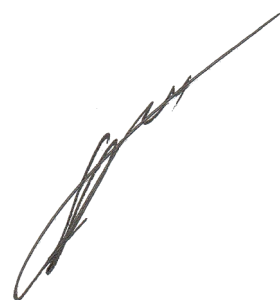

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І МЕЧНИКОВА

ФІЛІПОВ ВОЛОДИМИР ЮРІЙОВИЧ

УДК 005.4:330.341.1:330.35(043.3/.5)

**СИСТЕМНО-ІНТЕГРОВАНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗА ІМПЕРАТИВАМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
В ІНФОРМАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ**

Спеціальність: 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Одеса – 2020

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана в Одеському національному політехнічному університеті
Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Ковтуненко Ксенія Валеріївна,
Одеський національний політехнічний університет
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Масленніков Євген Іванович,
Одеський національний університет імені
І. І. Мечникова Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри менеджменту та інновацій;

доктор економічних наук, професор
Мних Ольга Богданівна,
Національний університет «Львівська політехніка»
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри маркетингу і логістики;

доктор економічних наук, професор
Пилипенко Андрій Анатолійович,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри обліку та бізнес-консалтингу.

Захист відбудеться «09» вересня 2020 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.051.11 в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова Міністерства освіти і науки України за адресою: 65058, м. Одеса, Французький бульвар, 24/26, ауд. 202.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Міністерства освіти і науки України за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 24.

Автореферат розісланий «07» серпня 2020 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Ломачинська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Підприємництво забезпечує розвиток економіки та добробут населення, тому воно є необхідним процесом та чинником забезпечення сталого розвитку, який, в свою чергу, має зворотний вплив, у певний спосіб стимулюючи або обмежуючи його. У тривалій перспективі сталість неможлива без розвитку, а підприємництво як один його з головних стейхолдерів грає *потрійну роль*, виступаючи водночас вагомим фактором, частиною економічної складової та механізмом забезпечення сталого розвитку, утворюючи соціально-економічну основу останнього. При цьому вектор його інноваційної функції зміщується у бік соціально-екологічного напрямку, спричиняючи зародження нового типа підприємництва – підприємництва сталого розвитку.

Нажаль, соціально-економічні умови господарювання в Україні залишаються доволі складними, тому українська модель сталого розвитку формується в умовах тривалої економічної кризи і незбалансованого, а у певні періоди депресивного, розвитку підприємництва. Проте світові тренди на сталий розвиток і формування інноваційно-інформаційної економіки створюють для підприємництва нові можливості розвитку і колаборації. Його розвиток, незалежно від розмірів, все частіше відбувається внаслідок комбінування можливостей інноваційної, інформаційної та комунікаційної складових. Це відкриває нові можливості для управління підприємством, вимагаючи нових компетентностей підприємців, зміни теоретико-методологічної основи управління підприємством та його моделей.

Проблеми інноватики, підприємництва та сталого розвитку окремо та у певних комбінаціях досліджували, зокрема: *вітчизняні вчені* Б. Андрушків, Б. Буркинський, А. Бутенко, З. Варналій, М. Войнаренко, В. Геєць, Б. Данилишин, В. Захарченко, І. Запатрина, С. Ілляшенко, М. Кизим, К. Ковтуненко, О. Кузьмін, Е. Кузнєцов, Г. Купалова, Є. Масленніков, Т. Лепейко, Л. Мельник, О. Мних, І. Ненно, Ю. Паршин, А. Пилипенко, С. Пирожков, В. Самофатова, Ю. Сафонов, В. Стадник, Л. Федулова, Л. Філіпішина, С. Філіппова, В. Осипов, Л. Фролова, С. Харічков, М. Хвесик, А. Череп, Є. Хлобистов, Н. Шлафман та *зарубіжні*: Е. Барбієр, Дж. Бойд, Г.-Г.Брюндтланд, Д. Герман, К. Джалал, Ф. Джон, Д. Маркович, Д. Медоуз, М. Кондрат'єв, А. Остервальдер, І. Пін'є, П. Роджерс, М. Руперт, Б. Твісс, Й. Шумпетер. Їх розробки склали сучасний теоретико-методичний базис і методично-інструментальне забезпечення управління підприємством, інноватики та сталого розвитку на макро- і макрорівні або розвинуло його в частині визначення понять і категорій, систематизації чинників та завдань, розробки основних наукових підходів та інструментів їх впровадження.

Однак одночасно існуючі світові тренди на формування інноваційно-інформаційних економік і сталий розвиток країн утворили для підприємства нові виклики – або нові можливості, або перепони для його розвитку. Це потребує нового підходу до управління розвитком підприємством, а саме: системно-інтегрованого управління за імперативами сталого розвитку, розробки його механізмів та методів на колабораційній та компетентнісній основі.

Зазначене зумовило тему дисертації, її мету, завдання, предмет, структуру та напрями дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у відповідності до планів науково-дослідних робіт Одеського національного політехнічного університету за період 2015-2020 рр. в межах *держбюджетних тем*: «Методологія та управлінський інструментарій забезпечення економічно-безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектора на основі інтеграції освіти, науки та виробництва» (номер державної реєстрації 0115U000408, 2015-2017 рр.), де автором розроблено компетентнісні засади системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва; «Організаційне проектування інтеграційних бізнес-структур в національній економіці» (номер державної реєстрації 0118U007238, 2019-2020 рр.), де автором обґрунтовано концептуальні підходи та архітектуру системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва в інформаційному суспільстві за імперативами сталого розвитку; «Механізми забезпечення інноваційного розвитку підприємництва в умовах глобалізаційних викликів» (номер державної реєстрації 0118U006803, 2018-2020 рр.), де автором висвітлено концептуальні засади та гносеологію розвитку підприємництва як соціально-економічного явища; запропоновано методологічні підходи до управління розвитком підприємництва, обґрунтовано інкубування та акселерація інноваційного та соціального малого бізнесу як складову системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва; «Менеджмент як фактор сталого розвитку в координатах парадигми економічних систем» (номер державної реєстрації 0118U006802, 2018-2020 рр.), де автором висвітлено парадигму сталого розвитку: передумови, генезис, класифікацію цілей; обґрунтовано функціонал і компетентнісні засади управлінського інструментарію системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва; розроблено рекомендації щодо оцінювання розвитку підприємництва за індикаторами сталого розвитку; «Управління ризиками впровадження системи смарт-обліку в міському пасажирському транспорті на основі інтеграції смарт-інновацій, інформаційних технологій та маркетингового інструментарію» (номер державної реєстрації 0017U003804, 2017-2020 рр.), де автором проаналізовано світовий досвід використання смарт-інновацій в концепції smart-city за ключовими сегментами, запропоновано системно-інтегроване управління розвитком міського пасажирського транспорту регіонів України та варіативні інноваційні стратегії його розвитку (довідка № 46/05-06 від 09.01.2020 р.).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в розробленні теоретико-методологічного базису та методичних положень і рекомендацій щодо системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку в інформаційно-інноваційній економіці. Досягнення мети зумовило необхідність постановки і вирішення *завдань*:

– дослідити еволюцію базового понятійно-категорійного апарату підприємництва і дефініцій, дотичних розвитку підприємництва, обґрунтувати семантичне коло та взаємини чотирьох прототипів (концептів) – підприємництво,

підприємець, підприємницька діяльність, розвиток підприємництва;

- узагальнити ретроспективу становлення і розвитку функціоналу підприємництва, обґрунтувати його зміни і провайдерсько-активаторну функцію;

- обґрунтувати методологічну компоненту багаторівневого управління розвитком підприємництва та вплив моделі розвитку національної соціально-економічної системи на управління підприємницькими процесами і структурами;

- виокремити і типологізувати альтернативні методологічні підходи до розвитку підприємництва, що зміщують фокус управління ним на сталий розвиток та зміну функціоналу підприємництва, надати характеристику підприємництву сталого розвитку;

- класифікувати моделі управління розвитком підприємництва, підприємницькими процесами і структурами, типологізувати їх зміни, обґрунтувати застосовність в інформаційно-інноваційній економіці;

- визначити наслідки впливу інноваційного, інформаційного та комунікаційного чинників на розвиток підприємництва, обґрунтувати позитивні зрушення у напрямку колаборації підприємців, передумови і напрямки формування інформаційно-інноваційної платформи розвитку підприємництва;

- розробити системно-інтегрований підхід до управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку та його концептуальну модель;

- розробити структурну композицію організаційно-економічного механізму функціонування інформаційно-інноваційної діджитал-платформи підприємництва сталого розвитку;

- обґрунтувати освітньо-компетентнісні засади підприємництва сталого розвитку, розробити механізми їх формування та методичне забезпечення визначення компетентнісного профілю підприємців і грантових команд;

- розробити інформаційно-аналітичний інструментарій для системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва сталого розвитку: його склад, профілі, функціонал, архітектоніку, компетентнісну характеристику;

- обґрунтувати грантові програми як метод колаборації підприємців та механізм управління процесами становлення підприємництва сталого розвитку;

- розробити теоретико-методологічний базис інкубування та акселерації підприємництва сталого розвитку та методичні підходи до їх оцінювання;

- обґрунтувати інфраструктурне підприємництво та його різновиди як перспективні напрями для підприємництва сталого розвитку в інформаційно-інноваційній економіці, розробити його модель.

Об'єктом дослідження є процес управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку в інформаційно-інноваційній економіці.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні і методичні засади та прикладні аспекти управління розвитком підприємництва за імперативами.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять положення теорії інноватики та теорії систем, сучасних економічних концепцій інформатизації, управління підприємством і сталого розвитку. Для вирішення поставлених завдань застосовано загальнонаукові та спеціальні методи: *абстрактно-логічний, морфологічний, ретроспективного аналізу* – для

дослідження еволюції понятійного апарату сталого розвитку та підприємництва, функціоналу підприємництва, обґрунтування його змін, методологічної компоненти управління розвитком підприємництва; *класифікаційно-аналітичний* – для класифікації альтернативних методологічних підходів до розвитку підприємництва, змін моделей управління підприємницькими процесами та структурами; *економіко-статистичного та порівняльного аналізу, синтезу, множинної кореляції сервісами Microsoft Excel* – при аналізуванні наслідків впливу інноваційного, інформаційного та комунікаційного чинників на розвиток підприємництва, *графічний* – для відображення їх тенденцій; *емпіричного дослідження та контент-аналізу* – при обґрунтуванні інформаційно-інноваційної платформи розвитку підприємництва, впливів та можливостей грантових програм; *логіко-змістовного моделювання* – при розробці системно-інтегрованого підходу до управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку, його концептуальної моделі, інформаційно-аналітичного інструментарію; *структурування та опису* – для обґрунтування організаційно-економічного механізму функціонування інформаційно-інноваційної діджитал-платформи підприємництва сталого розвитку, розробки структурно-логічних моделей; *польових досліджень* – для вивчення грантових програм як методу колаборації підприємців та механізму управління процесами становлення підприємництва сталого розвитку; *SWOT-аналіз і групування* – для дослідження напрямків інфраструктурного підприємництва; *функціонального синтезу і формалізації* – для формування компетентнісного профілю підприємців і грантових команд; *економіко-статистичний, панельних експертних оцінок, анкетування* – для оцінки інкубування та акселерації підприємництва сталого розвитку; *логічний* – для побудови структури, опису результатів дослідження.

Інформаційну базу дослідження склали: наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, фахівців-практиків з проблематики дослідження, дані Державної служби статистики України та Головного управління статистики в Одеській області, відкриті аналітичні матеріали інших державних, приватних і громадських, іноземних установ та організацій, чинне законодавство, дані звітності підприємств і підприємців, результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробленні та науковому обґрунтуванні теоретико-методологічного базису, методичних підходів і рекомендацій щодо системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку в інформаційно-інноваційній економіці. Найбільш вагомими науковими результатами, що визначають новизну, такі:

вперше:

– надано *двовекторну характеристику підприємництву сталого розвитку як соціо-еколого-економічної системи* з якісно іншими властивостями та нового типу підприємництва, яке спрямоване на досягнення цілей сталого розвитку на рівні їх завдань у процесі здійснення підприємницької діяльності, а очікування, підприємницькі ідеї, поведінка і діяльність відрізняються від традиційного індустріального та постіндустріального підприємництва; *в якості об'єкта управління* його визначено як підприємництво нової формації, для якого цілі

сталого розвитку перетворюються на природні, без чого воно себе не уявлятиме;

– запропоновано *системно-інтегрований підхід до управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку та його концептуальну модель*, які розроблено на засадах колаборації, інклюзивності та менторства, превентивності та компенсаторності для балансування тріади сталого розвитку комбінуванням п'ятьох методологічних підходів до управління за напрямками: пошук нових сфер підприємницької діяльності (екологічний підхід); соціалізація спектру її завдань (соціальний підхід); створення освітньо-просвітницької бази виховання підприємців (компетентністний підхід); розробка багатопрофільної інфраструктури підприємництва (інфраструктурний підхід); закладання інноваційної основи його розвитку (інноваційний підхід);

– розроблено *інформаційно-аналітичний інструментарій системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва сталого розвитку та його методичне забезпечення у складі*: системи діджитал-інструментів у формі сервісів цифрової платформи; моделі соціально-відповідального відбору підприємницьких ідей і підприємницьких проєктів, системи індикаторів їх експрес-оцінювання за імперативами сталого розвитку; бізнес-моделі підприємництва сталого розвитку, напрямків та інструментарію її експрес-оцінки; формування та оцінювання компетентностей підприємців з розбудови підприємства сталого розвитку, які мають узгоджені профілі, функціонал, архітектуру, компетентнісну основу;

– запропоновано *структурну композицію організаційно-економічного механізму функціонування інформаційно-інноваційної діджитал-платформи підприємництва сталого розвитку* за принципами формування цифрових екосистем (модульності, кастомізації, мультилатералізму, координації), а також відповідності інструментів платформи імперативам сталого розвитку, забезпечення інклюзивності підприємницьких ідей та ініціатив щодо сталого розвитку, зорієнтованого на три групи результатів: а) *екологічні*, пов'язані з масовою переорієнтацією інноваційної активності соціально-активного підприємництва, процесів сектору малого та мікропідприємництва на сталий розвиток; б) *економічні*, пов'язані з його економічним зростанням; в) *соціальні*, пов'язані зі зміною світогляду підприємця як особистості, прийняття цінностей сталого розвитку та мотивацією набути рис підприємництва сталого розвитку;

удосконалено:

– *науково-концептуальні підходи до дослідження впливу інноваційного, інформаційного та комунікаційного чинників на розвиток підприємництва*, відмінністю яких є обґрунтування передумов, локаційної вагомості перешкод і напрямків формування інформаційно-інноваційної платформи розвитку підприємства на колабораційній основі;

– *класифікаційні засади управління підприємством за рахунок*: а) *класифікації моделей управління підприємськими процесами і структурами за ознаками, які відображують становлення інноваційно інформаційної економіки сталого розвитку*: можливість діджиталізації процесів бізнес-моделі, інноваційність технологій, застосовність бізнес-моделі для забезпечення сталого розвитку та їх відкритість; б) *типологізації їх функціональних та структурних*

змін: кореляція цільового блоку з цілями сталого розвитку у межах соціальної відповідальності бізнесу; перетворення інновацій на системну логіку розвитку підприємництва; кросфункціональні кроскультурні команди без обмежень їх складу; методи і шляхи формування ресурсної основи підприємництва;

– *механізм формування освітньо-компетентної бази підприємництва*, який, на відміну від інших, розроблено за принципом випереджального розвитку, спрямовано на забезпечення становлення підприємництва сталого розвитку за рахунок розробки комплексу освітніх студій та просвіти сталого розвитку, доповнене методичним блоком визначення компетентного профілю підприємців і грантових команд;

– *концептуальні підходи до формування методологічної компоненти багаторівневого управління розвитком підприємництва*, які на відміну від інших, для посилення впливу моделі розвитку національної соціально-економічної системи на управління підприємницькими процесами і структурами передбачають перерозподіл функціоналу та управлінських впливів на користь мікро-рівня управління за логікою «цілі сталого розвитку – національні завдання – цілі і завдання підприємницької діяльності конкретного підприємця»;

дістало подальшого розвитку:

– *функціонально-рольова характеристика підприємництва*, відмінністю якої є обґрунтування: а) його потрійної ролі як: вагомого фактору, частини економічної складової та механізм забезпечення сталого розвитку, утворюючи соціально-економічну основу останнього; б) розширення функціоналу за рахунок провайдерсько-активаторної, яка передбачає активну участь підприємців та підприємницьких структур у забезпеченні сталого розвитку у процесі здійснення ними своєї підприємницької діяльності; в) зміни вектору інноваційної функції у бік екологоорієнтованого (з часом екологічного) та соціального підприємництва;

– *грантовий механізм ресурсної підтримки підприємництва*, відмінністю якого є комбінування впливів грантових програм інкубації та акселерації, їх адаптація до завдань сталого розвитку через зміну принципів дії, цільового, інструментального та результатних блоків, ціннісно-компетентної бази команд грантових програм, колаборації грантодавців і грантових програм;

– *теоретико-методологічні базис та методичні підходи до інкубування і акселерації підприємництва*, що, на відміну від інших, пропонують: а) циклічно-генеруючий підхід, передбачаючи послідовно повний цикл інкубації або акселерації та паралельне формування резерву підприємницьких ідей і проєктів для їх майбутніх генерацій; б) оцінювання програм інкубації та акселерації за допомогою індикаторів результативності, сталості результатів та життєздатності через задоволення потреб учасників програм;

– *науково-методичні підходи до формування партнерських відносин підприємницьких структур*, які, на відміну від існуючих, виокремлюють інфраструктурне та соціально-інфраструктурне підприємництво сталого розвитку, модель якого узгоджує потенційні вигоди підприємця, його партнерів та сталого розвитку за рахунок варіативності бізнес-моделей інфраструктурного партнерства, колаборації потенціалів, ресурсів, брендів;

– категорійно-понятійний апарат теорії підприємництва в частині визначення семантичного кола чотирьох прототипів – підприємництво, підприємець, підприємницька діяльність, розвиток підприємництва, відмінністю якого є дві групи дефініцій: константні елементи та ситуативні компоненти, які висвітлюють сутність та характеристики дотичних явищ; застосування до характеристики розвитку підприємництва як процесу – ознак рівня, вагомості, впливу та спрямованості наслідків, які охоплюють інноваційну, соціальну, економічну, технологічну, наукову та екологічну сфери, а також як явища, що має ключові компоненти, – ознак: складові, форми, види, інфраструктурна підтримка.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні науково-обґрунтованих методично-завершених рекомендацій щодо системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку, впроваджених на ТДВ «Первомайськдизельмаш» (довідка № 26/281/1 від 12.03.2020 р.); ТОВ «ІПГ «Майстер» (довідка № 16-03 від 16.03.2020 р.); ТОВ «Фінансова компанія ФК «Герц»» (довідка № 20/03-15/07 від 15.03.2020 р.).

Науково-методичний інструментарій дисертації впроваджено: Комітетом Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики (довідка № 04-32/8-2020/115673 від 22.07.2020 р.); Білгород-Дністровським Центром зайнятості (довідка № 1432/07-26/01 від 17.07.2020 р.); Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України (довідка № 1/4-34-17 від 26.09.2019 р.); Благодійним Фондом «Карітас Одеса УГКЦ» при реалізації у партнерстві з Представництвом Міжнародної організації з міграції в Україні проєкту «Зміцнення самозабезпечення внутрішньо переміщених осіб та громад, що постраждали від конфлікту в Україні» (довідка № 18-116 від 04.12.2018 р.); Міжнародним Благодійним Фондом «Карітас України» при реалізації проєкту «Тривалий економічний підйом для миру» (довідка № 138/1 від 23.11.2018 р.). Результати дисертації використані у навчальному процесі Одеського національного політехнічного університету у навчально-методичних матеріалах з дисциплін «Інкубування та акселерація малого бізнесу», «Сучасні тренди в бізнесі та бізнес-середовищі», «Менеджмент соціально-орієнтованих проєктів», «Соціо-еколого-економічні засади сталого розвитку» та дипломному проєктуванні магістрів (акт впровадження від 26.12.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку в інформаційно-інноваційній економіці. Всі наукові результати, що викладені в дисертації, одержано автором особисто. З наукових публікацій, виданих у співавторстві, у роботі використані лише ті положення, які є результатом особистої роботи дисертанта, про що зазначено в переліку публікацій за темою дисертації, вказаних в авторефераті. В даній роботі матеріали і висновки кандидатської дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення і результати дослідження доповідались та обговорювались на 26 міжнародних і всеукраїнських конференціях, це: ІХ Всеукраїнська науково-практична конференція «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації

економіки України» (м. Одеса, 2015 р.), II Міжнародна науково-практична конференція «Економіка: реалії часу і перспективи» (м. Одеса, 2015 р.). 50-а наукова конференція студентів і молодих дослідників ОНПУ «Сучасні інформаційні технології та телекомунікаційні мережі. Економіка» (м. Одеса, 2015 р.), V Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту» (м. Одеса, 2016 р.), III Міжнародна наукова конференція «Modern scientific achievements: experience exchange» (США, м. Морісвіль, 2017 р.), III, IV Міжнародна науково-практична конференція «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» (м. Львів, 2017 р., 2019 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція «Економічна кібернетика: теорія, практика та напрямки розвитку» (м. Одеса, 2017 р.), II Міжнародна наукова конференція «Corporate governance: strategies, technology, processes» (Німеччина, м. Лейпциг, 2018 р.), IV Міжнародна науково-практична конференція «Статистичне та експертно-аналітичне забезпечення управління сталим розвитком економіки і соціальної сфери. Сучасні комп'ютерні технології аналізу даних та статистики» (м. Чернігів, 2018 р.), V Міжнародна науково-практична конференція «Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств» (м. Одеса, 2019 р.), V Міжнародна науково-практична конференція «Управління інноваційним розвитком на макро-, мезо- та мікрорівнях» (м. Одеса, 2019 р.), VII Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання освіти і науки» (м. Харків, 2019 р.), III Міжнародна наукова конференція «Anti-crisis management: state, region, enterprise» (Франція, м. Ле Манн, 2019 р.); *міжнародні наукові конференції* «Динаміка розвитку сучасної науки» (м. Чернігів, 2019 р.), «Modern scientific knowledge» (США, м. Морісвіль, 2017 р.), *міжнародні науково-практичні конференції*: «Підприємництво і торгівля: тенденції розвитку» (м. Одеса, 2018 р.), «Сучасні напрямки розвитку ринкової економіки на засадах конкурентоспроможності, інноваційності та сталості» (м. Запоріжжя, 2018 р.), «Економічна політика держави в умовах трансформаційних змін» (м. Київ, 2018 р.), «Фінанси та соціальна економіка: аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток» (м. Львів, 2018 р.), «Стан та перспективи розвитку фінансово-економічного потенціалу сучасних підприємств» (м. Дніпро, 2018 р.), «Сучасні наукові погляди на економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку» (м. Ужгород, 2019 р.), «Сучасний менеджмент економічних систем в координатах парадигми сталого розвитку» (м. Одеса, 2019 р.), «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку та права» (м. Полтава, 2019 р.), «Problemes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante» (Бельгія, м. Брюссель, 2019 р.).

Публікації. Найсуттєвіші теоретичні та практичні результати дослідження відображено у 55 наукових працях, зокрема 3 монографії, з яких 1 – одноосібна, 22 статті у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, з яких 22 включено у міжнародні наукометричні бази (1 – Scopus Q1, 2 – Scopus Q3), 26 публікацій за матеріалами наукових конференцій, 1 навчальний посібник, 3 – публікації в інших виданнях. Загальний обсяг публікацій складає 50,4 д.а., з яких 46,16 д.а. належать особисто автору.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається із анотації, вступу,

п'ятьох розділів і висновків, списку використаних джерел з 348 найменувань – на 35 сторінках, 3 додатки – на 63 сторінках. Повний обсяг дисертації – 516 сторінок, з них 374 сторінок основного тексту. Дисертація містить 55 рисунків, з яких 6 займають повні сторінки, 55 таблиць, з яких 15 займають повні сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

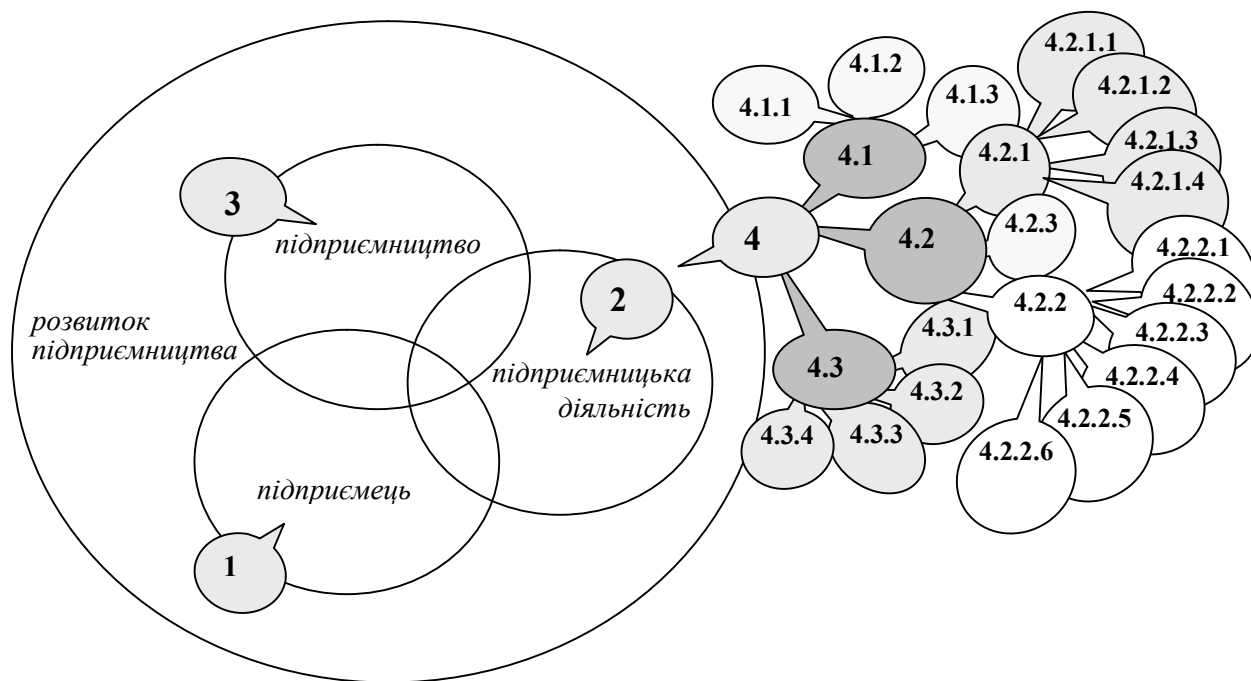
У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, розглянуто її зв'язок з науковими темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; визначено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; наведено данні щодо апробації результатів і публікацій.

У **першому розділі** – «Теоретичні засади і гносеологія розвитку підприємництва як соціально-економічного явища» – досліджено та обґрунтовано: еволюцію понятійно-категорійного апарату підприємництва і дотичних дефініцій розвитку підприємництва; парадигму сталого розвитку: передумови та витоки, генезис, понятійний апарат; особливості розвитку підприємництва як соціально-економічного явища у країні, що обрала шлях сталого розвитку, та інноваційну функція підприємництва.

Еволюція понятійно-категорійного апарату підприємництва набула логічного продовження в напрямку усвідомлення дефініцій, дотичних розвитку підприємництва та їх адаптації до реалій становлення інноваційно-інформаційної економіки і сталого розвитку. *Актуалізується «розвиток підприємництва»*, який висвітлює якісні зміни підприємництва як процесу з різними за рівнем, вагомістю, впливом та спрямованістю наслідками, які охоплюють у певний спосіб інноваційну, соціальну, економічну, технологічну, наукову та екологічну сфери, а також як явища, що має ключові компоненти (складові, форми та види, інфраструктурну підтримку). Еволюція, систематизована у чотирьох періодах, довела поступове визнання *визначальної ролі підприємця та підприємництва як соціально-економічного явища у розвитку суспільства в цілому, партнерського характеру підприємницької діяльності*, підкріплене утворенням нових ознак і характеристик. *Зокрема*, комбінованих властивостей підприємництва, що утворюються інтегруванням властивостей підприємницької діяльності як процесу і підприємця як його суб'єкту, а саме властивостей: а) підприємницької діяльності (інноваційна складова, ризикованість, брак часу для діяльності у просторі, стратегічність підприємницької функції); б) підприємця (висока вмотивованість, самоорганізованість і самодисципліна, самостійність поведінки).

Виділені базові категорії (підприємництво, підприємець, підприємницька діяльність) та *дотичні дефініції розвитку підприємництва* (бізнес, інноваційна функція, підприємницька функція, ризикованість, творчість, економічна основа, особиста свобода, вмотивованість, засновнича роль, партнерський характер, ризик, дохід, стратегічність тощо) *утворюють змінне в часі його семантичне коло*. *Дотичними дефініціями є*: бізнес, інноваційна та підприємницька функції, ризикованість, творчість, економічна основа, особиста свобода, вмотивованість, засновнича роль, партнерський характер, ризик, дохід, стратегічність тощо.

Семантичні кола з чотирма прототипами – підприємництво, підприємець, підприємницька діяльність, розвиток підприємництва – представлені як змінна в часі множина двох частин: константні елементи і ситуативні компоненти. Семантичне коло для концепту «розвиток підприємництва» (рис.1) спирається на *варіативність концепту як категорії, поняття та терміну*.

1 – підприємець як носій підприємницької ідеї – джерела розвитку підприємництва;

2 – підприємницька діяльність як цілеспрямована діяльність підприємця;

3 – підприємництво як результат поєднання підприємців у підприємницькій діяльності;

4 – розвиток підприємництва як якісні зміни підприємництва:

4.1 – як понятійно-категорійний апарат розвитку підприємництва: 4.1.1 – категорія; 4.1.2 – поняття (сукупність понять); 4.1.3 – термін;

4.2 – як процес, що має різні наслідки: 4.2.1 – рівень наслідків; 4.2.1.1 – мегарівня (світового рівня); 4.2.1.2 – макрорівня (національного рівня); 4.2.1.3 – мезорівня (регіонального та галузевого рівня); 4.2.1.4 – мікрорівня (рівень підприємця та підприємства); 4.2.2 – сфера наслідків; 4.2.2.1 – інноваційна; 4.2.2.2 – соціальна; 4.2.2.3 – економічна; 4.2.2.4 – технологічна; 4.2.2.5 – наукова; 4.2.2.6 – екологічна;

4.3 – як явище, що має ключові компоненти: 4.3.1 – складові; 4.3.2 – форми; 4.3.3 – види; 4.3.4 – інфраструктурна підтримка

Рис. 1. Розгорнуте семантичне коло прототипу «розвиток підприємництва»

Інтерпретація семантики розвитку підприємництва має вигляд: розвиток підприємництва (категорія) → розвиток складових підприємництва → розвиток форм підприємництва → розвиток інфраструктури підтримки підприємництва → розвиток видів підприємництва (сукупність понять).

Розвиток підприємництва як процес має наслідки, що проявляються на різних рівнях (мега, макро, мезо, мікро) та у різних сферах (інноваційній, соціальній, економічній, технологічній, науковій, екологічній), утворюючи зміни світового, національного, галузевого та регіонального масштабів, водночас змінюючи підприємців та відповідні підприємства. У довгостроковій перспективі сталість неможлива без розвитку, тому *сталий розвиток* – це модель функціонування інтегрованої соціо-еколоого-економічної системи із обмеженими параметрами, що

забезпечує збалансовану динамічну рівновагу між її компонентами тривалий час та свідомо цілеспрямовано впливає на головного учасника цих процесів – людину-особистість, яка приймає активну безпосередню участь в економічному житті суспільства, тобто на підприємця, який здійснює підприємницьку діяльність у різних сферах та масштабах. Він стає ключовою фігурою у формуванні соціально-економічної основи реалізації парадигми сталого розвитку.

Країна, що обрала шлях сталого розвитку, як соціо-еколого-економічна система з новими властивостями змінює вектор інноваційної функції підприємництва на досягнення цілей сталого розвитку, тому розвиток останнього має певні особливості. *По-перше*, підприємництво як один з його головних стейкхолдерів грає *потрійну роль* як: а) вагомий фактор, б) частина економічної складової та в) механізм забезпечення сталого розвитку, утворюючи соціально-економічну основу останнього. *По-друге*, розширюється функціонал підприємництва, оскільки до традиційних функцій *додається специфічна функція* – *провайдерсько-активаторна*, яка передбачає активну участь підприємців та підприємницьких структур у забезпеченні сталого розвитку у процесі здійснення ними своєї підприємницької діяльності (рис.2).

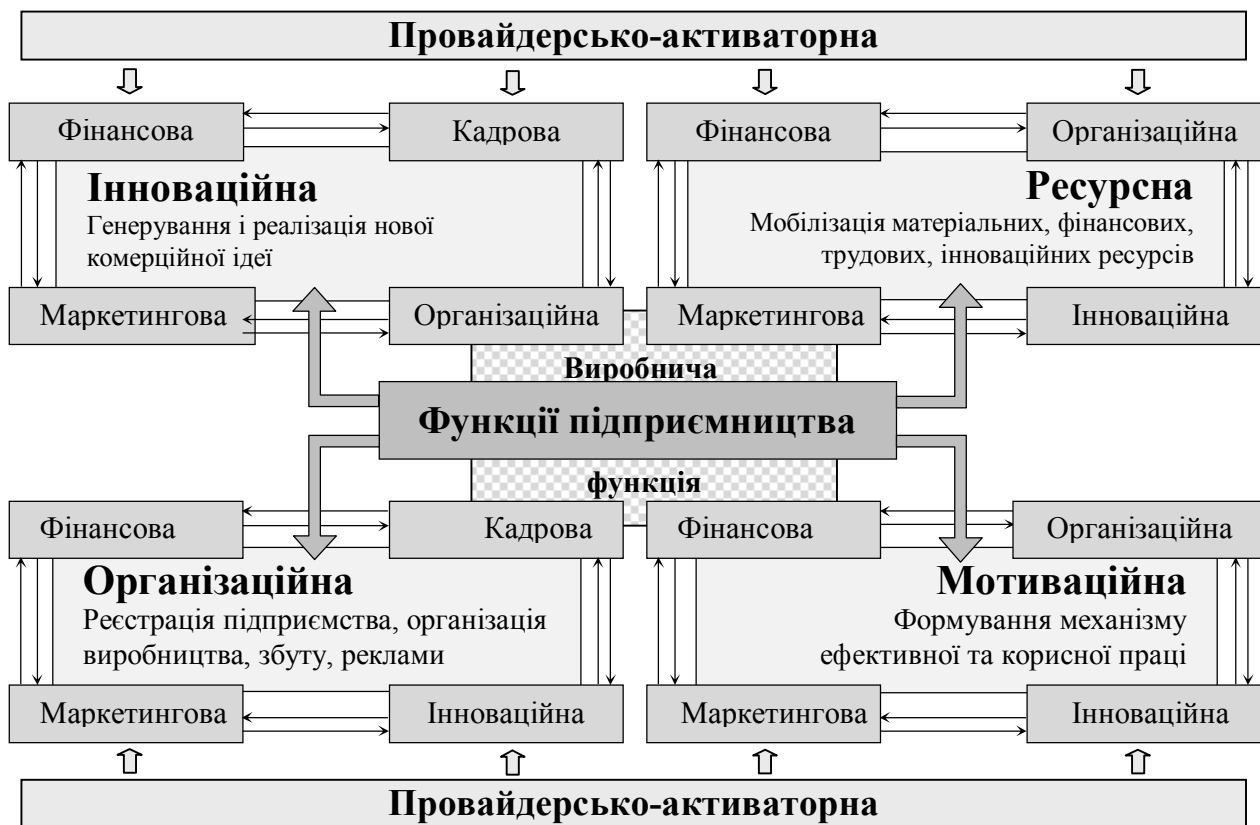

Рис. 2. Трансформація базового функціонального контуру малого підприємництва в інноваційно-інформаційній економіці

По-третє, змінюється вектор інноваційної функції у бік еколого-орієнтованого, екологічного та соціального підприємництва. *По-четверте*, для вітчизняних реалій можна додати ще несприятливі початкові умови сталого

розвитку, що полягають у тривалій економічній кризі та незбалансованому (а у певні періоди часу депресивному) розвитку підприємництва, гальмують та ускладнюють процес зміни функціоналу підприємництва.

Відтак, робоча гіпотеза дослідження така: зміна функціоналу підприємництва за рахунок провайдерсько-активаторної функції передбачає активну колаборацію підприємців та підприємницьких структур для забезпечення цілей сталого розвитку у процесі підприємницької діяльності. Це вимагає розроблення нових методологічних підходів, моделі, механізмів, інструментарію управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку як соціо-еколого-економічною системою з іншими властивостями.

У другому розділі – «Методологічні підходи та моделі управління розвитком підприємництва» – обґрунтовано: методологічну компоненту управління розвитком підприємництва за альтернативними підходами; вплив моделі розвитку національної соціально-економічної системи на управління підприємницькими процесами і структурами; функціональні та структурні зміни моделей управління підприємницькими процесами і структурами.

Функціонал моделі переходу до сталого розвитку має підтримувати всі функції підприємництва, але наукові підходи до управління розвитком підприємництва мають альтернативний характер на макро- та мікрорівнях управління, тому альтернативний характер має і його *методологічна компонента*. *Альтернативою існуючим підходам* пропонується її зміна, яка для посилення як впливу моделі розвитку національної соціально-економічної системи на управління підприємницькими процесами і структурами, так і ролі останніх, пропонує перерозподіл функціоналу та управлінських впливів на користь мікрорівня управління за логікою «цілі сталого розвитку (ЦСР) – національні завдання – цілі і завдання підприємницької діяльності конкретного підприємця», кореляцію ланок ланцюжку, індикативне управління, розширення кола його суб'єктів.

Виділено такі альтернативні *методологічні підходи до розвитку підприємництва та управління, що зміщують фокус управління ним на сталий розвиток: екологічний, соціальний, компетентнісний інфраструктурний та інноваційний*, які застосовні як на макрорівні, так і на мікрорівні, які відрізняються принципами, методами та інструментами їх реалізації, спираються на інновації та інфраструктуру. *Головними прикладними здобутками цих підходів є балансування тріади сталого розвитку: екологічний підхід – нові види підприємницької діяльності, компетентнісний – освітньо-просвітницька база виховання підприємців, соціальний – соціалізація завдань для підприємницької діяльності, інфраструктурний – багатопрофільна інфраструктура підприємництва, інноваційний – інноваційна основа удосконалення механізмів та інструментарію.*

Виділено групу підходів, зорієнтованих на підприємницькі структури (суб'єктів підприємницької діяльності – фізичної особи-підприємця, підприємств та їх об'єднань) та її партнерів (громадських установ, інфраструктурних організацій, державних органів управління тощо), які стосуються сталого розвитку дотичне через бізнес-цілі, застосування технологій, залучення ресурсів. Це: а) цільові підходи (бізнес-модельний підхід, що застосовує соціально-відповідальні моделі організації та управління бізнесом, моделі з елементами

соціальної відповідальності; стратегічний підхід, якій варіює розвиток на рівні цілей – від максимально конкретизованих гнучких цілей SMART-підходу й інноваційного підходу до розвитку бізнес-структур до максимізованих цілей БІХАГ-підходу; б) технологічні підходи: управління бізнес-процесами і змінами, стратегування або стратегічного управління, стійкого розвитку підприємств і підприємницьких структур; в) ресурсорієнтовані підходи, зокрема відкриті (бізнес-партнерство), що залучають зовнішні ресурси, формуючи компетентнісні засади управління, застосовуючи управління знаннями, технології фрілансу і віртуалізації; грантоорієнтований підхід, що залучає ресурси донорів (цільові гранти), інфраструктури благодійних фондів.

Моделі управління розвитком підприємництва класифіковано за *ознаками, які відображують становлення інноваційно інформаційної економіки сталого розвитку (рис. 3)*: інноваційність технологій, можливість діджиталізації процесів бізнес-моделі, застосовність бізнес-моделі для забезпечення сталого розвитку, відкритість бізнес-моделі. Ці ознаки обумовлені об'єктивною необхідністю пошуку бізнес-моделі, застосовної для інформаційно-інноваційної економіки сталого розвитку, яка здатна забезпечити виконання підприємництвом провайдерсько-активаторної та інноваційної функцій. Класифікація існуючих моделей за ознакою «застосовність до сталого розвитку» встановила, що: а) застосовними, оскільки зорієнтовані на сталий розвиток, є структурно-логічні моделі, побудовані за інноваційним та інноваційно-технологічним підходами; б) застосовними частково, оскільки мають інтегровані блоки, є цільові, організаційно-функціональні, інформаційні, ресурсні, процесні та матричні моделі; в) не застосовних моделей (де неможливе інтегрувати жодного блоку, зорієнтованого на сталий розвиток) не знайдено. Розгорнута характеристика функціоналу підходів, методів і моделей для мікрорівня управління підприємництвом довела, що різні типи існуючих структурно-логічних бізнес-моделей мають різну застосовність і значущість, проте *жодна з них не застосовна в інформаційно-інноваційній економіці для досягнення цілей сталого розвитку без її відповідної адаптації*. Інформаційно-інноваційна економіка висунула нові вимоги до бізнес-моделей, змінивши технології та середовище їх формування і реалізації за принципом випереджального розвитку. В цій економіці переваги отримують інноваційно-орієнтовані бізнес-моделі.

Функціональні і структурні зміни моделей управління підприємницькими процесами і структурами за різними підходами різні. Цільовий змінює цільовий блок бізнес-моделей, корелюючи його до цілей сталого розвитку у межах соціальної відповідальності бізнесу; інноваційний та інноваційно-технологічний – перетворюють інновації на логіку розвитку підприємництва, його структур на системній основі, охоплюючи ними всі підсистеми управління і виробництва; технологічний – спирається на кросфункціональні, кроскультурні команди без обмежень їх складу, а ресурсорієнтований – на методи і шляхи формування ресурсної основи підприємництва.

Запропоновані теоретико-методологічні підходи до управління розвитком підприємництва утворюють повне методологічне підґрунтя для системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва за імперативами сталого

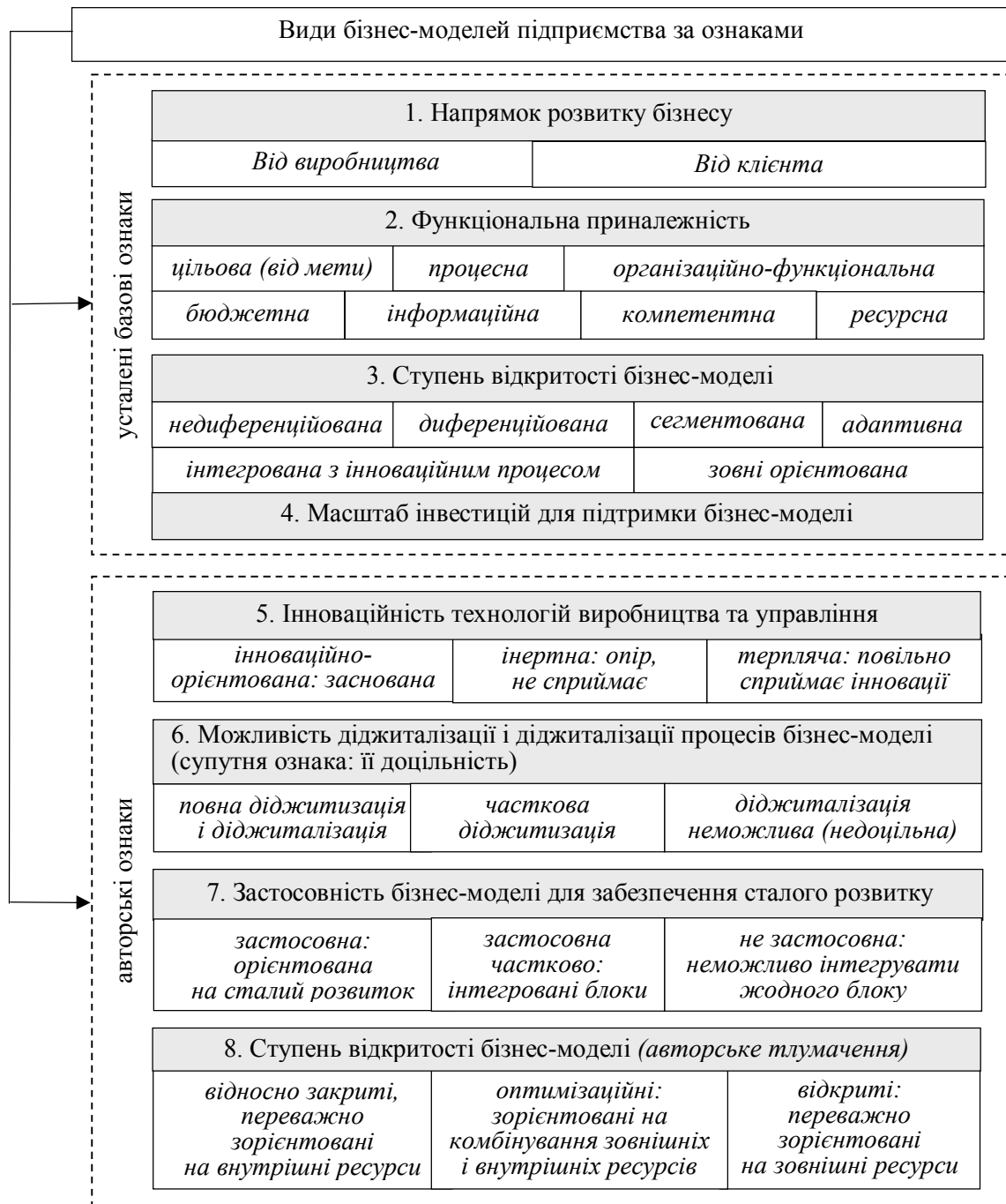

Рис. 3. Класифікація моделей управління підприємницькими процесами і структурами: бізнес-модельний підхід

розвитку в інформаційно-інноваційній економіці. Тобто робоча гіпотеза дисертації отримала серйозні аргументи на свою підтримку.

У третьому розділі – «Передумови, тенденції та обмеження формування інформаційно-інноваційної платформи розвитку підприємництва» – досліджено стан, передумови, детермінанти, регіональні та галузеві тренди розвитку підприємництва; виконано аналіз інноваційної, інформаційної та комунікаційної складових підприємницької діяльності, обґрунтовано доцільність створення інформаційно-інноваційної платформи підприємництва.

Передумови розвитку підприємництва створює вирішення проблем та

усунення на макро-, мезо- і мікрорівнях управління перешкод, що заважають його розвитку, тому *детермінанти розвитку* визначено на макро- та мікрорівнях у двох аспектах: для підприємництва в цілому та для малого підприємництва.

Регіональні та галузеві тренди розвитку підприємництва досліджені по Україні та Одеської області. За результатами аналізу регіональних і галузевих трендів розвитку підприємництва в національному і регіональному масштабі встановлено, що між розміром місця локації (селище, мале або велике місто) і підприємницькою ініціативою є тісний зв'язок: підприємництво зі зменшенням розміру підприємницької структури (велике-середнє-мале-мікро) тяжіє до задоволення регіональних потреб і використання місцевих ресурсів.

Водночас міська локація менше впливає на пріоритетність видів економічної діяльності: мале підприємництво обирає ті види діяльності, що дозволяють отримати високу оборотність капіталу – це сфера побутових послуг, торгівля та ремонт техніки, а виробництво все більше розглядається ним як спосіб задоволення потреб домогосподарств, сфери дозвілля, торгівлі. Статистика проєкту «Тривалий економічний підйом для миру» (ТЕПМ) за 2019 р. за напрямом «Акселерація бізнесу» за трьома цільовими містами Одеської області (м. Одеса, м. Білгород-Дністровський, м. Ізмаїл) це підтверджує (рис. 4).

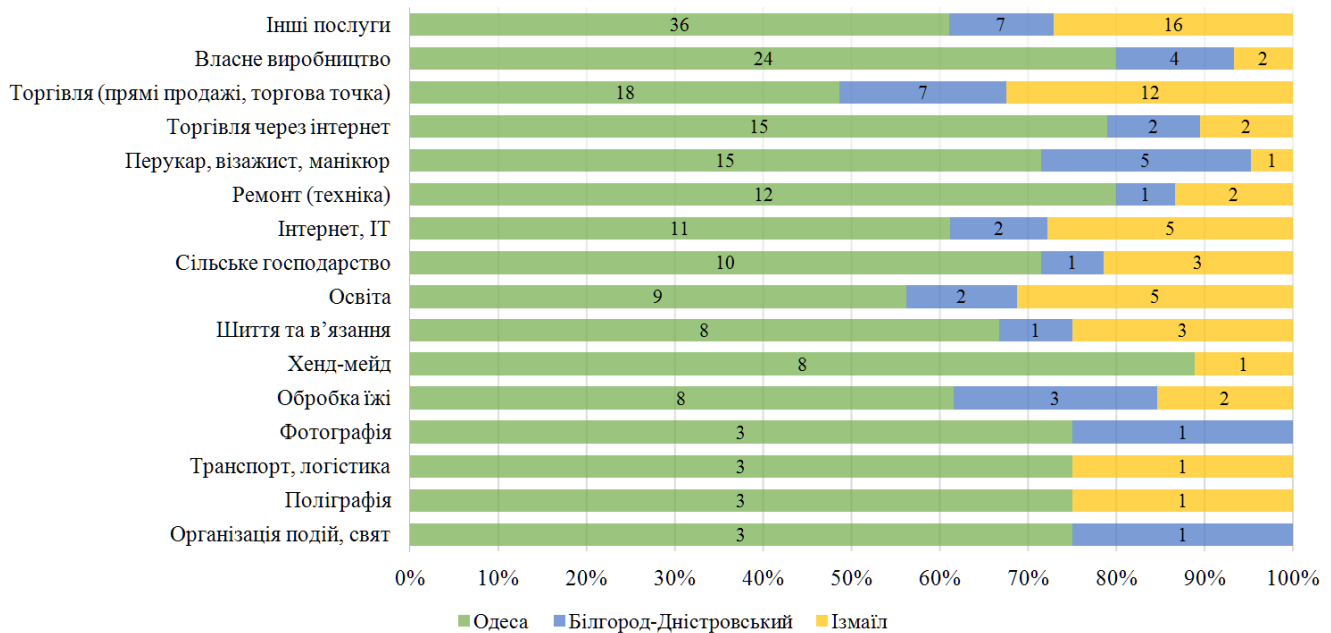

Рис. 4. Статистика бенефіціарів проєкту ТЕПМ за 2019 р., напрям: акселерація бізнесу (м. Одеса, м. Білгород-Дністровський, м. Ізмаїл)

У переліку типових проблем розвитку малого та мікропідприємництва слід виділити *інформаційно-освітню групу проблем*, які підприємці вирішують, відшукуючи доступні альтернативні джерела, які компенсують нестачу інформації та компетентностей. Визнаний підприємцями брак інформації та компетентностей можна розглядати як підґрунтя для колаборації їх ресурсів, потенціалів і брендів.

Економіко-статистичний аналіз інноваційної, інформаційної та

комунікаційної складових підприємницької діяльності, діджиталізації управління розвитком підприємництва довів, що розвиток підприємництва, незалежно від його розмірів, все частіше відбувається за рахунок комбінування можливостей інноваційної, інформаційної та комунікаційної складових, які утворюють нові можливості та напрямки розвитку. Приріст потреб у інноваційному партнерстві зростає зі зменшенням розміру підприємницької структури.

Проаналізовано чотири етапи колаборації 35 підприємницьких структур (табл.1) – усвідомлення і формалізації (1), пошуку платформ колабораційного підприємницького середовища та потенційних партнерів (2), аналітичних оцінок (3), здійснення й розвитку колабораційних відносин (4).

Таблиця 1

Перешкоди для колаборації 35 підприємницьких структур за етапами інноваційного процесу та етапами колаборації, % респондентів

Етапи інноваційного процесу	Етапи колаборації / головні перешкоди			
	1	2	3	4
1. Науковий етап				
– науковий пошук ідей, інноваційних партнерів*;	K1(77,1),	K1(35,3),	K1(62,8),	K1(39,2),
– селекція ідей та інноваційних партнерів*	K2(37,0),	K2(86,8),	K2(43,3),	K2(43,3),
– комерціалізація ідей*	K3(28,6),	K3(72,7),	K3(40,0),	K3(54,3),
– фундаментальні дослідження;	K4(35,3),	K4(70,2),	K4(72,7),	K4(76,7),
– прикладні дослідження;	K5(37,1),	K5(62,8),	K5(39,2),	K5(70,2),
– комерціалізація результатів досліджень*	K6(57,6),	K6(72,7),	K6(82,3),	K6(82,3),
	K7(82,3).	K7(86,8).	K7(100,0).	K7(86,8).
2. Технічний (дослідне виробництво)				
– технічні розробки;	K1(77,1),	K1(35,3),	K1(62,8),	K1(54,3),
– дослідне виробництво;	K2(37,0),	K2(86,8),	K2(43,3),	K2(43,3),
– дослідно-конструкторські розробки;	K3(28,6),	K3(72,7),	K3(40,0),	K3(40,0),
	K4(35,3),	K4(70,2),	K4(72,7),	K4(72,7),
– комерціалізація результатів досліджень*	K5(37,1),	K5(62,8),	K5(39,2),	K5(37,1),
	K6(57,6),	K6(72,7),	K6(82,3),	K6(86,8),
	K7(82,3).	K7(86,8).	K7(86,8).	K7(86,8).
3. Технологічний етап				
– масове виробництво;	K1(77,1),	K1(35,3),	K1(62,8),	K1(62,8),
	K2(37,0),	K2(86,8),	K2(43,3),	K2(43,3),
	K3(37,0),	K3(72,7),	K3(40,0),	K3(40,0),
– комерціалізація продукту;	K4(35,3),	K4(72,7),	K4(72,7),	K4(72,7),
	K5(43,3),	K5(62,8),	K5(39,2),	K5(39,2),
	K6(57,6),	K6(72,7),	K6(82,3),	K6(82,3),
	K7(86,8).	K7(86,8).	K7(100,0).	K7(86,8).
4. Експлуатація				
– маркетинг;	K1(77,1),	K1(35,3),	K1(62,8),	K1(62,8),
– споживання;	K2(37,0),	K2(86,8),	K2(43,3),	K2(43,3),
	K3(28,6),	K3(72,7),	K3(40,0),	K3(47,0),
	K4(35,3),	K4(72,7),	K4(72,7),	K4(72,7),
– утилізація.	K5(43,3),	K5(62,8),	K5(39,2),	K5(35,3),
	K6(57,6),	K6(70,2),	K6(82,3),	K6(82,3),
	K7(86,8).	K7(86,8).	K7(86,8).	K7(86,8).

*K1 – конфлікт цілей комунікаторів, K2 – відсутність критеріїв відбору зовнішніх комунікаційних ресурсів; K3 – обмеженість власних ресурсів; K4 – невизначеність завдань колаборації, K5 – низка вмотивованість людини-інноватора щодо колаборації, K6 – відсутність інформації щодо можливостей колаборації; K7 – нестача компетентностей щодо колаборації та відповідного персоналу. * – додано або змінено автором.*

Зведений аналіз перешкод для колаборації дістав висновків щодо: а) переважного впливу на локацію і вагомість перешкод колаборації для досягнення цілей інноваційного розвитку підприємницьких структур етапізація колаборації; б) різної вагомості перешкод на етапах та стабільності існування інформаційно-компетентнісних перешкод, які супроводжують обидва процеси –

інноваційний та комунікаційний повний їх життєвий цикл. Це означає, що вирішення проблем колаборації потребує системно-інтеграційного підходу для усунення перешкод та мінімізації їх наслідків.

Позитивні зрушення у напрямку колаборації стосуються інноваційного співробітництва, інноваційного партнерства – приріст потреб в них зростає зі зменшенням розміру підприємницької структури. Проте їм заважають перешкоди, що виникають на перетині життєвого циклу системи комунікацій, інноваційного процесу, процесу колаборації, на характер і вагомість яких впливають: зміст етапу та цілі інноваційного процесу, розмір підприємницької структури, ресурсне забезпечення та доступність до джерел ресурсів, якість системи бізнес-комунікацій, професійність персоналу. Має місце *різна локаційна вагомість перешкод* – на перших етапах перевагу мають перешкоди ресурсно-цільового характеру, на останньому – організаційно-мотиваційного.

Інформаційна складова розвитку підприємництва є домінантою сучасності: інформаційні технології та діджиталізація управління розвитком підприємництва змінює висоту вхідних бар'єрів у значну кількість видів бізнесу, обумовлює структурні та якісні зміни ринку праці та інфраструктурі ринку, вимог до персоналу підприємницьких структур, активно підштовхує інноваційний процес, суттєво підвищує продуктивність праці персоналу та обсяги продажів підприємницьких структур. Зазначене обумовлює потребу та доцільність *формування інформаційно-інноваційної платформи підприємництва на колабораційній основі*, формує аргументи на користь висунутої гіпотези.

У четвертому розділі – «Концептуальні підходи та архітекtonика системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку в інформаційно-інноваційній економіці» – розроблено: концептуальну модель системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку; організаційно-економічний механізм функціонування інформаційно-інноваційної діджитал-платформи підприємництва сталого розвитку; освітні студії системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва, обґрунтовано їх випереджальний розвиток.

Для управління розвитком підприємництвом за імперативами сталого розвитку *запропоновано системно-інтегрований підхід* (рис. 5), розроблений за принципами колаборації, компенсаторності, превентивності, інклюзивності та менторства, що балансує тріаду сталого розвитку комбінуванням екологічного, соціального, компетентнісного, інфраструктурного та інноваційного методологічних підходів до управління за напрямками: розробка нових видів підприємницької діяльності; соціалізації спектру її завдань; створення освітньо-просвітницької бази виховання підприємців; розробка багатопрофільної інфраструктури підприємництва; закладання інноваційної основи його розвитку.

Сформульовано *тринадцять базових положень*, які склали його науково-теоретичне підґрунтя і мають теоретико-практичне значення. Зокрема, дуальне бачення підприємництва як процесу і явища обумовило структурно-динамічну рису, семантичні кола – логіку управління ним, визнання неможливості сталості без розвитку у тривалій перспективі – цілеспрямований вплив на підприємця.

Відмінність концептуальних підходів до досягнення сталого розвитку та

Рис. 5 – Концептуальний підхід до системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва (СІУ РП): мікрорівень

відсутність еталонної моделі довели, що управління відбуватиметься в умовах невизначеності, а вплив національної моделі сталого розвитку на тріаду взаємин підприємництва і сталого розвитку збільшує в рази обсяг його об'єктів, напрямків і завдань для врахування імперативів останнього. Виникнення провайдерсько-активаторної функції підприємництва обумовило новий критерій – відповідність управлінських впливів та підприємницької поведінки цілям сталого розвитку, а

зміна функціоналу малого підприємництва в інноваційно-інформаційній економіці – нові завдання і сфери підприємницької діяльності. Альтернативність методологічних підходів до управління розвитком підприємництва за сферами діяльності і компонентам підтвердили доцільність залучення підприємництвом зовнішніх ресурсів інноваційно-інформаційної економіки (знань, інфраструктури, інфокомунікацій, діджитал-технологій). Запропонована структурно-логічна концептуальна модель системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку (рис. 6) відображує основні блоки управління на мікрорівні – процеси, підсистеми та їхні зв'язки.

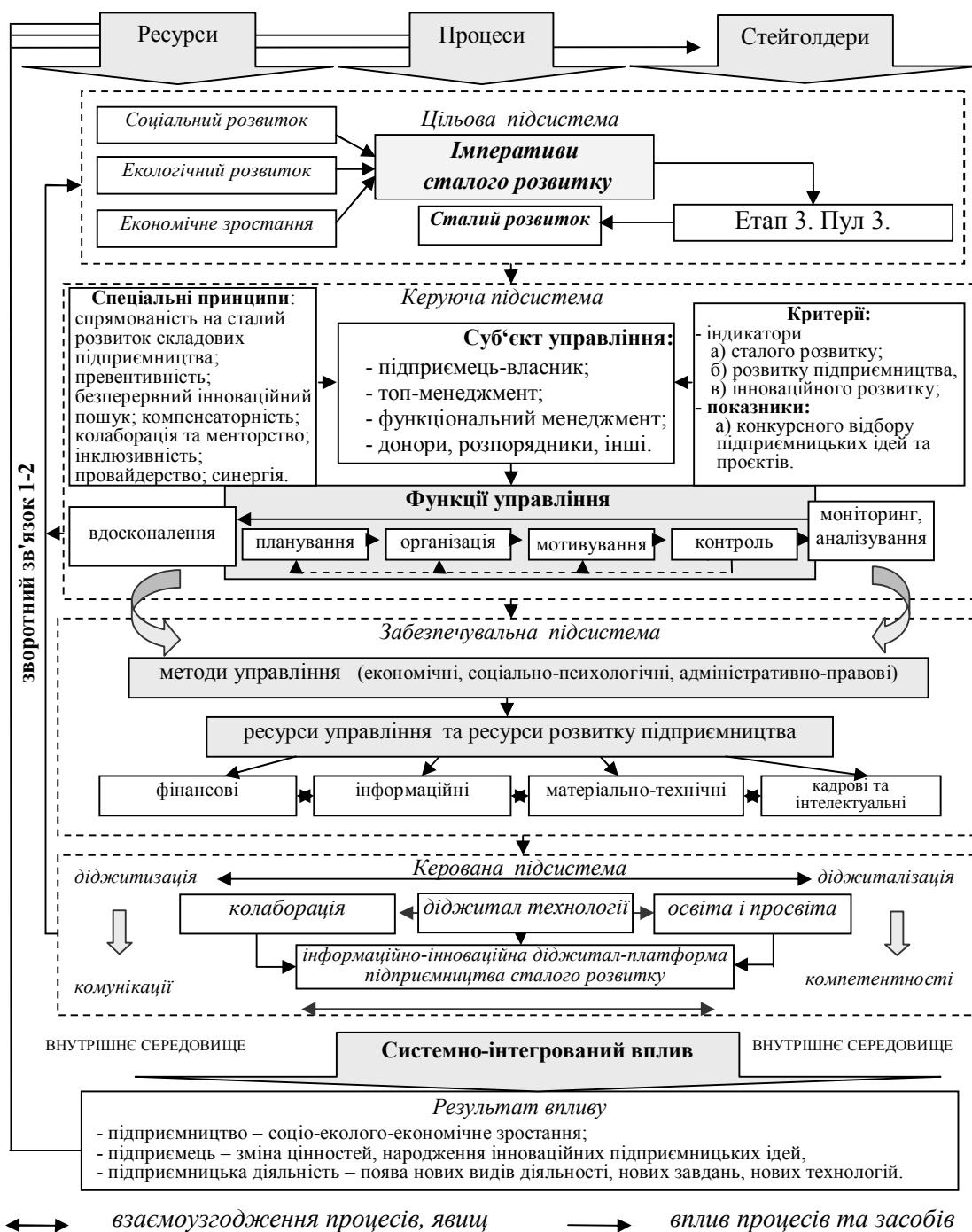

Рис. 6. Концептуальна модель системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку: мікрорівень

Її сутністю є перебудова системи та процесів управління за імперативами сталого розвитку – від цілепокладання до моніторингу й аналізування. Модель розширює коло суб'єктів управління підприємництвом, додаючи до традиційних суб'єктів «підприємець», «топ-менеджмент» та «функціональний менеджмент» донорів, що надають гранти на сталий розвиток та підтримку підприємництва, благодійні організації та фонди, громадські організації, що виконують такі гранти, підтримуючи розвиток соціального, екологічного, зеленого, чистого, інфраструктурного підприємництва, інноваційні стартап-проекти в цих напрямках. В основу моделі закладено три групи принципів: загальнонаукові, адаптовані до управління розвитком підприємництва і специфічні, які утворюють відповідні вимоги до системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку.

Концептуальну модель доповнює програма безперервного творчого вдосконалення системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку, яка містить два маршрути вдосконалення, що відповідають процесу розвитку підприємництва, його управлінським циклом.

В якості діджитал-механізму системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва пропонується інформаційно-інноваційна діджитал-платформа сталого розвитку підприємництва (рис.7).

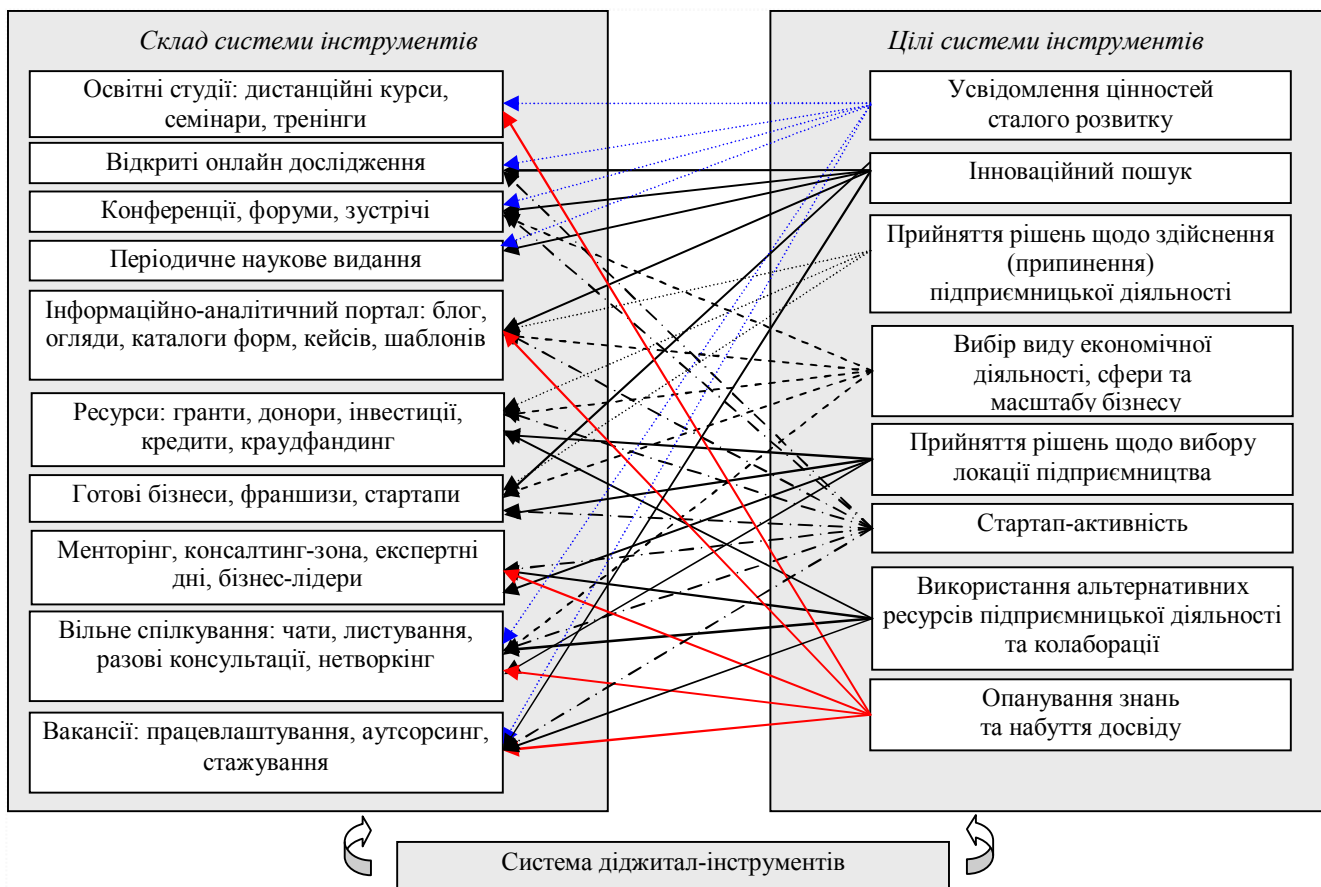

Рис. 7. Цілі та склад системи діджитал-інструментів – сервісів цифрової платформи управління підприємництвом сталого розвитку

Вона спрямована на досягнення двох типів цілей: а) загальних, що сприяють економічному зростанню та розвитку підприємництва: діджиталізація і діджитизація управління підприємством; формування системи бізнес-комунікацій підприємницьких структур і підприємців; розвиток підприємця як свідомої людини і як носія інноваційних ідей; створення інформаційних порталів для малого і мікробізнесу, підприємців-фізичних осіб; б) цілей сталого розвитку: інформування про можливості отримання грантів на підтримку економіки рециклінгу, екологічно безпечного виробництва, екологічного землеробства, зеленого туризму тощо; дистанційне навчання підприємців чистим технологіям; просвіта цінностей сталого розвитку.

Технологічною основою виступає цифрова платформа підприємництва сталого розвитку, прив'язана до життєвого циклу підприємництва, а сегмент підприємництва, на який вона розрахована, це: самозайняті особи, мікро- та мале підприємство, як найбільш вразливий і кількісно найбільший сегмент, тому усвідомлення ним цілей та імперативів сталого розвитку створюватиме ефекти масштабу і синергії. Це дозволить формувати окремі групи зі схожими проблемами, запустити менторство.

Напрямами застосування цифрової платформи підприємництва сталого розвитку: а) розробка нових форм, ідей та напрямків підприємницької діяльності, що відповідають імперативам сталого розвитку, утворюють рециклінг ресурсів, розробляють або застосовують чисті технології, технології утилізації побутових відходів та переробки відходів виробництва, послуг, споживання для повторного використання; б) соціалізація спектру завдань підприємницької діяльності – розробка або виготовлення продукції, товарів та надання послуг для соціально вразливих верств населення; в) створення освітньо-просвітницької бази виховання підприємців з цінностей сталого розвитку, популяризації органічних продуктів і товарів, чистих технологій, виробів з відходів, формування іміджу соціальної відповідальності підприємця-особистості перед майбутніми поколіннями; г) розробка багатопрофільної інфраструктури підприємництва – аналітичні дослідження, що прогнозують або знаходять нові об'єкти інфраструктурного підприємництва; д) формування інноваційної основи всього вище перерахованого – підтримка фізичних осіб-інноваторів, юридичних осіб, що здійснюють інноваційне підприємство.

Організаційно-економічний механізм функціонування інформаційно-інноваційної діджитал-платформи підприємництва сталого розвитку (рис. 8) вибудовується з дотримання загальних принципів формування цифрових екосистем – модульності, кастомізації, мультилатералізму, координації.

А результативність його функціонування відповідає тріаді сталого розвитку у трьох групах результатів: а) екологічні (масова переорієнтація інноваційної активності малого і мікропідприємства та їх процесів в напрямку сталого розвитку); б) економічні (економічне зростання підприємництва та становлення підприємництва сталого розвитку); в) соціальні (зміна світогляду підприємця як особистості, прийняття цінностей сталого розвитку та виникненню бажання розвивати власний бізнес в напрямку сталого розвитку).

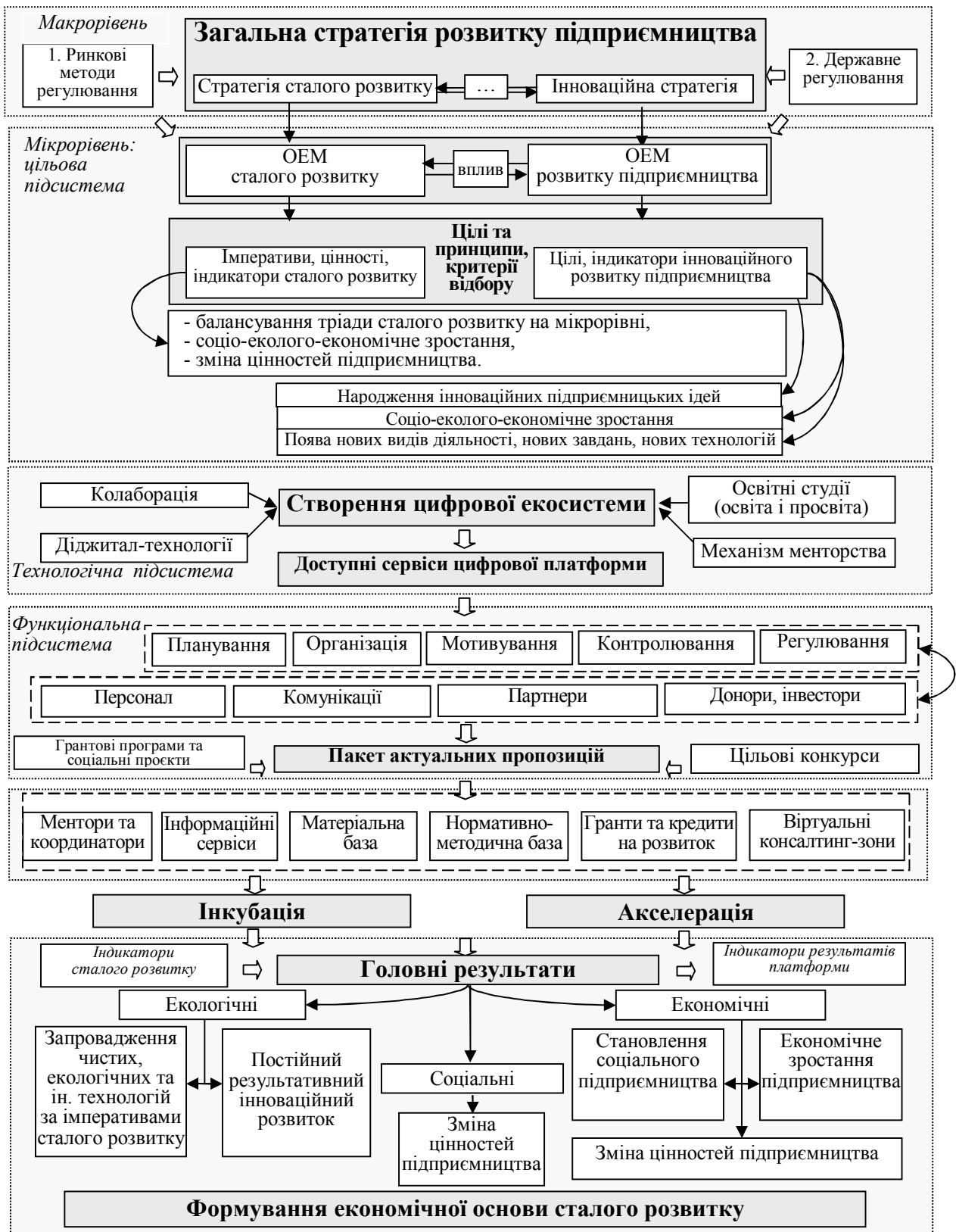

Рис. 8. Організаційно-економічний механізм функціонування інформаційно-інноваційної діджитал-платформи підприємництва сталого розвитку (ОЕМ)

Запропоновано *три альтернативних шляхи* удосконалення розробленого механізму: директивний, адаптивний і синтетичний. Потреба у його адаптації та/або зміні встановлюється за моніторингом його дії та отриманих результатів, їх

оцінювання за двома групами індикаторів: а) індикаторами сталого розвитку та б) індикаторів цифрової платформи підприємництва сталого розвитку.

Для сприйняття підприємцями цінностей сталого розвитку необхідні нові освітні механізми – *освітні студії сталого розвитку* – діджитал-освітний простір випереджального характеру, які здатні створювати стійкі компетентності, потрібні для досягнення цілей сталого розвитку, та зорієнтовані на раніше неохопленими компетентностями області – це соціальне, екологоорієнтоване, екологічне, зелене підприємництво, чисті технології, просвіта цінностей сталого розвитку. *Принципами освітніх студій* мають стати: практичність знань, взаємодія, рівне партнерство, усвідомлення своїх знань та компетенцій, нова компетентнісна основа, *їх методи* мають бути практичними, зорієтованими на швидкий результат, *учасники* – зорієтовані на самозайнятність, мікро- та мале підприємництво, небайдужі до цінностей сталого розвитку на побутовому рівні.

Функціонал освітніх студій сталого розвитку складається з чотирьох взаємозалежних блоків: а) ресурси для самоосвіти; б) коучинг підприємництва сталого розвитку; в) менторство; г) просвіта цінностей сталого розвитку. *Єдина структурно-логічна схема основи знань та інструментального забезпечення тематики освітніх студій підприємництва сталого розвитку* визначає в якості: а) інструментів – освітньо-вимірювальні та управлінські методики, джерела інформації та досвіду, б) основи знань – теоретичні знання, алгоритми, професійні компетентності тренера і консультанта, залучених до певної освітньої студії (освітнього сервісу цифрової платформи підприємництва сталого розвитку). *Виділено чотири типові фази роботи освітніх студій*: ідейний аналіз, планування та створення ініціатив, менторство при виконанні розроблених ініціатив, аналізування набутого досвіду, планування подальших дій. *Методологію тренувальних програм* розкрито на прикладі методів проведення тренувальних програм інкубації та акселерації.

Освітні студії набувають *випереджального характеру*, а освітньо-просвітницька складова управління сталим розвитком на мікрорівні – системного характеру шляхом інтеграції: а) випереджальної безперервної розробки нових освітніх студій на результатах аналізу результатів, отриманих за кожної попередньою освітньою студією; б) прогнозування динаміки змін зовнішнього середовища, розпізнавання проблем сталого розвитку, виникнення інноваційних та діджитал-технологій, врахування експертних рішень з підтримки підприємництва сталого розвитку; в) активізації інноваційного пошуку підприємництва, стимулювання народження та інструментальної підтримки первинного оцінювання його інноваційних ідей для вирішення проблем сталого розвитку; г) цілодобової освітньої підтримки його найбільш вразливого сегмента – самозайнятих осіб, малого і мікропідприємництва в напрямку сталого розвитку.

У п'ятому розділі – «Інструментарій системно-інтегрованого управління становленням підприємництва сталого розвитку» – запропоновано інформаційно-аналітичний інструментарій системно-інтегрованого управління становленням підприємництва сталого розвитку, розроблено його профілі та функціонал, компетентнісну характеристику; надано рекомендації з використання грантових програм для колаборації підприємців для управління становленням

підприємництва сталого розвитку; розроблено методичні підходи до інкубування та акселерації підприємництва сталого розвитку, оцінювання їх результативності.

Підприємництвом сталого розвитку є підприємництво, спрямоване на досягнення цілей сталого розвитку на рівні їх завдань у процесі здійснення власної підприємницької діяльності. Це – новий тип підприємництва, для якого цілі сталого розвитку перетворюються на природні, тому системно-інтегроване управління його розвитком як новим об'єктом має застосовувати принципово інший інструментарій на всіх рівнях управління: макро- (національний), мезо- (регіональний) та мікрорівні (підприємницька структура, державна установа, благодійна або громадська організація, асоціація підприємств тощо). Інструментарій двох перших рівнів наряду залежить від моделей управління економікою та її переходу на сталий розвиток, мікрорівня – опосередковано.

Склад і функціонал такого управлінського інструментарію в інформаційно-інноваційній економіці повинен забезпечити управлінню спрямованість на цілі сталого розвитку, системно-інтегрований характер, випереджальний вплив, використання стрімко зростаючих можливостей діджитал, сформувати інноваційну основу управління та розвитку його об'єкту. Його *склад* утворюють: система діджитал-інструментів, візуалізованих за допомогою сервісів цифрової платформи управління підприємництвом сталого розвитку; модель соціально-відповідального відбору підприємницьких ідей та підприємницьких проєктів; бізнес-моделі для підприємництва сталого розвитку, напрямки та інструментарій її експрес-оцінки; формування та оцінювання компетентностей підприємців з розбудови підприємництва сталого розвитку; система індикаторів експрес-оцінювання підприємницьких ідей та проєктів за імперативами сталого розвитку. *Функціонал інструментарію* створює компетентістну, інформаційну, колабораційну основи для підприємництва сталого розвитку, а функціонал діджитал-інструментів віддзеркалюють сервіси цифрової платформи управління підприємництвом сталого розвитку, згруповані відповідно цілями їх застосування навколо періодичного видання (інформаційно-аналітичного порталу) активізуючи підприємницьку активність на етапах наукового та інноваційного пошуку.

Модель соціально-відповідального відбору підприємницьких ідей та підприємницьких проєктів (рис. 9) є інструментом конкурсної підтримки підприємницьких ідей та проєктів, що спрямовані на вирішення конкретних завдань сталого розвитку. За *ознаками користувачів* та сфери реалізації виділено дві групи підприємницьких ідей та проєктів для: а) *грантів* – для суб'єктів управління підприємництвом сталого розвитку на макрорівні: грантоотримувачів (благодійні фонди, громадські організації, громадські спілки, наукові, освітньо-наукові установи, так окремі фізичні особи-інноватори відповідно до умов надання грантів); б) *самостійної реалізації або колаборації*. Цей масив ідей призначений для суб'єктів підприємницької діяльності мікро-, малого і середнього підприємництва.

Бізнес-моделі, напрямки та інструментарій її експрес-оцінки залежать від кількох чинників, що відображують цінності сталого розвитку: а) початкового стану та потенціалу дев'ятох блоків підприємництва; б) цільових установок підприємця. *Бізнес-модель підприємництва сталого розвитку* враховує обидві

групи чинників, тому змінюється. Зони соціальної відповідальності підприємця розширюються на всі блоки підприємництва, утворюючи точки його зростання. Напрямами експрес-оцінки бізнес-моделі є її складність і компоновка складових, ефективність, вартість, переваги і недоліки, здатність вирішувати завдання сталого розвитку за допомогою відповідного інструментарію оцінювання.

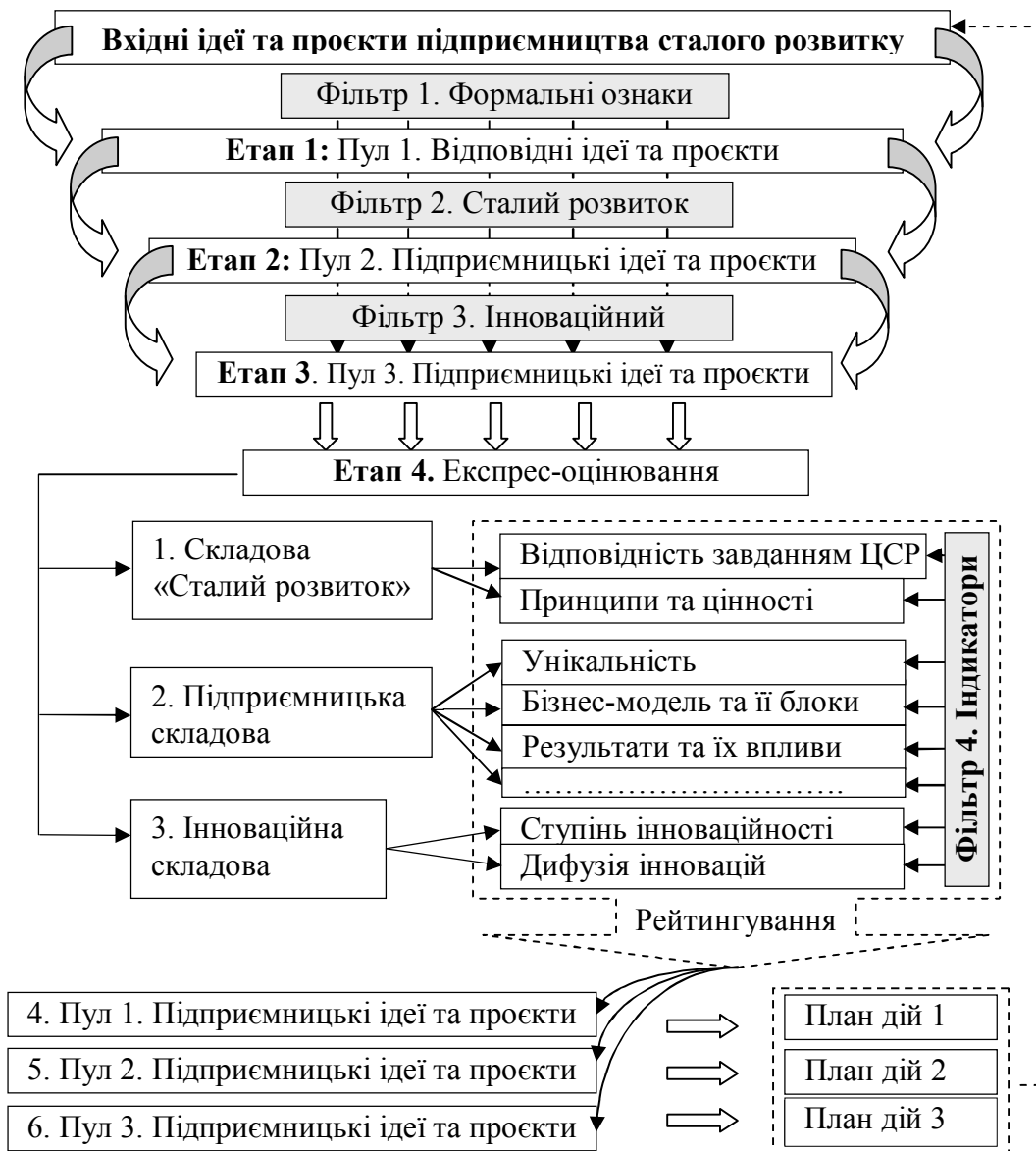

Рис. 9. Модель соціально-відповідального відбору підприємницьких ідей і підприємницьких проектів

Формат профілів і компетентнісна база системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва сталого розвитку регламентують цільовий, організаційно-функціональний, ресурсний, інформаційний і процесний профілі бізнес-моделей, спрямованих на сталий розвиток (або застосовних для нього) одночасно. Мета *формату профілів* бізнес-моделі для підприємництва сталого розвитку – формалізований опис її відповідних складових: інформаційних потоків, руху ресурсів, організаційної структури, функціоналу і процесів.

Виділено ідентичні, підтримуючі та суперечливі профілі. *Компетентнісна база* містить *дві компоненти*: а) *підприємницьку компетентність*, в яку додано особистісні соціально-етичні цінності сталого розвитку; б) *управлінську компетентність* як систему особистісних соціально-етичних цінностей, знань, ділових якостей і навичок, що дозволяють розв'язувати складні комплексні завдання та практичні проблеми в умовах невизначеності щодо управління. Компоненти утворюють модель підприємницької поведінки, а їх сформованість допомагає успішно вирішувати певні завдання, що виникають у підприємництва сталого розвитку, і домагатися високих результатів підприємницької діяльності. Вони спрямовані на *триєдиний результат, локалізований у трьох компонентах підприємництва* внаслідок зміни підприємницької поведінки: підприємництво – соціо-еколого-економічне зростання; підприємець – зміна цінностей, народження інноваційних підприємницьких ідей; підприємницька діяльність – поява нових видів діяльності, завдань і технологій. Розроблено *програму розвитку компетентностей для підприємництва сталого розвитку*.

Грантовий механізм управління розвитком підприємництва має множинну природу і передбачає масштабні впливи, спроможні задовольнити першочергові потреби підприємництва, компенсувати частину ризиків перших етапів його становлення, дозволяє використовувати переваги спільної діяльності. Його *методичним забезпеченням* є методичні підходи та рекомендації щодо: соціально-відповідального відбору підприємницьких ідей і проектів; оцінювання компетентностей підприємців з розбудови підприємництва сталого розвитку; формування команди грантової програми та її компетентнісного профілю; адміністрування грантової програмою з розбудови підприємництва сталого розвитку та оцінювання її ефективності. Адаптування грантового механізму до особливостей підприємництва сталого розвитку полягає в зміні принципів дії, цільового, інструментального та результатних блоків, ціннісно-компетентнісної орієнтації команд грантових програм, колаборації грантів і грантових програм.

Досліджено *спрямованість існуючих підприємницьких ідей і проектів на вирішення національних завдань сталого розвитку за індикаторами*: кількість створених робочих місць, економічне зростання (рентабельність бізнесу, підприємницький дохід), соціальні ініціативи (благодійні внески, соціальні заходи) та їх залежність від віку, гендеру і статку підприємця. Зокрема, методом найменших квадратів і сервісами Excel отримані багатофакторні моделі (1-2):

$$Y_1 = 0,77926825 + 0,01267728 \cdot X_1 + (3,988 \cdot 10^{-6}) \cdot X_2, \quad (1)$$

$$Y_2 = 5253,3 + 14,68 \cdot X_1 + 0,0042 \cdot X_2 \quad (2)$$

Y_1 – кількість створених робочих місць, од.;

Y_2 – величина щорічних благодійних внесків, грн.;

X_1 – вік підприємця, років;

X_2 – річний дохід від ведення бізнесу, грн.

Як бачимо, в середньому на 1 нове робоче місце доводиться 250,0 тис. грн. доходу підприємця (1), а вплив віку і підприємницького доходу на благодійні відрахування відсутній. Це підтверджує ідею системно-інтегрованого підходу щодо домінування пріоритетів економічного зростання та необхідність просвіти цінностей сталого розвитку і превентивного впливу на свідомість підприємців.

Дослідження гендерного чиннику розвитку підприємництва довело, що жіноче підприємництво – резерв підприємництва сталого розвитку, оскільки вони більш соціально активні: як за створенням робочих місць, так і за благодійністю.

Таблиця 2

Гендерно-структурна характеристика програм інкубації 2017-2020 рр., м. Одеса, м. Білгород-Дністровський, м. Ізмаїл

Гендерна характеристика	Гендер		Статус переможця		Вік, років		Кількість створених робочих місць			Підприємницький дохід		Благодійні внески		
	Кількість	%	Вимушено переселені особи	Місцевий	Діапазон	Середній	Всього, од.	на 1 підприємця	%	Середній дохід, грн.	% від загального	Сукупні грн	на 1 підприємця	%
1. Чоловіки	18	25	29,2	45,8	24-60	36,6	12	0,67	19,4	155 700	25,10	100 260	5 570	21,6
2. Жінки	54	75	9,7	15,3	19-68	36,5	50	0,93	80,6	154 912	74,90	363 885	6 739	78,4
Разом	72	100	61,1	38,9	19-68	36,5	62	0,86	100	155 109	100	464 145	6 446	100

Вплив грантової програми на прискорення становлення підприємництва сталого розвитку демонструють напрямки: просвіта, освіта, колаборація (рис.10).

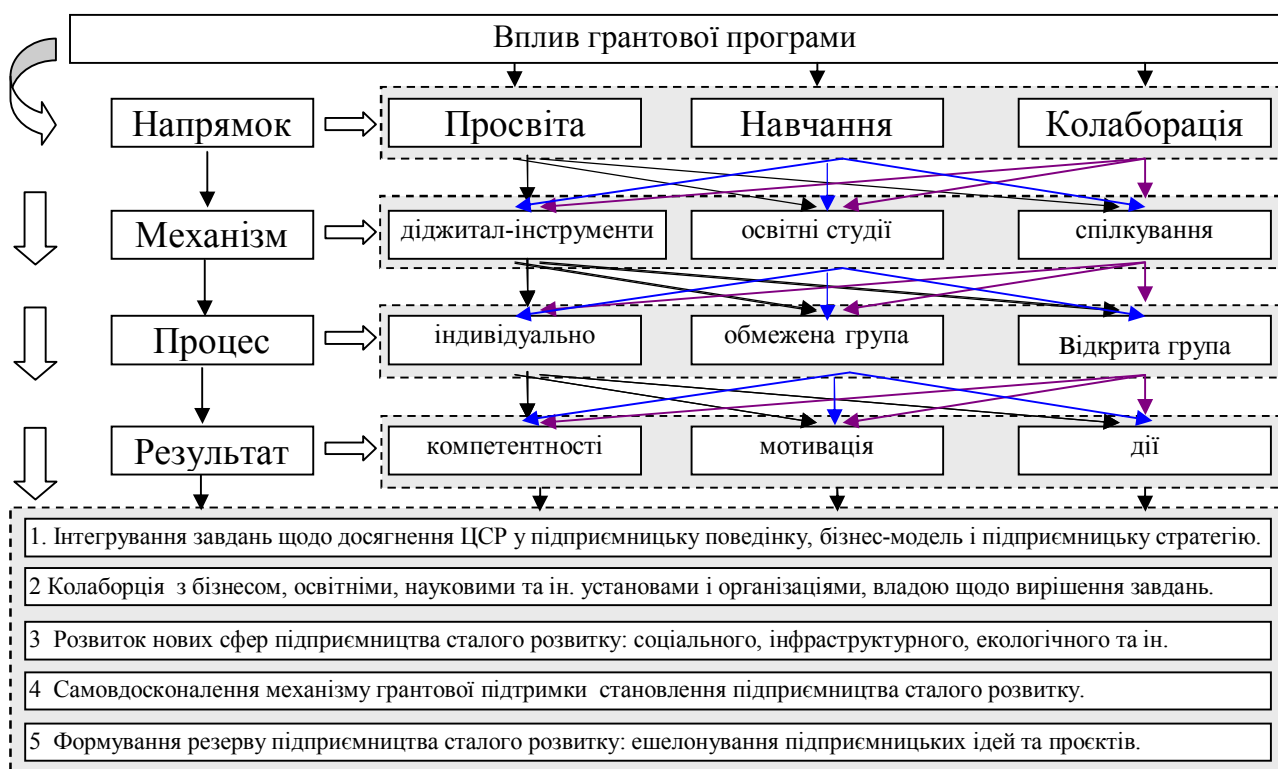

Рис. 10. Вплив грантової програми інкубації на прискорення процесу становлення підприємництва сталого розвитку

Методичний підхід до соціально-відповідального відбору підприємницьких ідей і проєктів має спільний алгоритм застосування та такі складові: тематика грантів з підтримки становлення підприємництва сталого розвитку; модель, критерії, методика відбору підприємницьких ідей і проєктів. Особливістю моделі є: а) система фільтрів за критеріями відбору на різних його етапах – формальні ознаки, сталий розвиток, інноваційність; б) рейтинг з оцінювання трьох складових – сталий розвиток, інноваційна і підприємницька складові. Це забезпечує система індикаторів експрес-оцінювання (табл. 3), його методика та шкала оцінок.

Таблиця 3

Система індикаторів експрес-оцінювання ідей та проєктів підприємництва сталого розвитку

Об'єкт оцінки	Індикатори експрес-оцінювання																	
	Національні завдання 17 цілей сталого розвитку*																	
1. Складова «сталий розвиток»	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
	1.1,	2.2,	3.1,	4.1,	5.1,	6.1,	7.1,	8.1,	9.1, 9.2,	10.1,	11.1,	12.2,	13.1,	14.2,	15.1,	16.1,	17.1,	
	1.2,	2.3.	3.3,	4.2.	5.3,	6.2.	7.2,	8.2,	9.3, 9.4,	10.2,	11.2,	12.3,		14.3.	15.2,	16.2,	17.3.	
	1.3.		3.4,	4.3,	5.4,		7.3,	8.3,	9.5, 9.6,	10.3,	11.4,	12.4.			15.3,	16.7		
		3.5,	4.4,	5.6.		7.4.	8.4,	9.7, 9.8,	10.4,	11.5,				15.4.	16.8.			
		3.6,	4.5,				8.6.	9.9, 9.10,		11.6.								
		3.7,	4.6,					9.11, 9.12										
		3.8.	4.7.					9.13.										
* - оцінюється спрямованість на завдання та можливість їх вирішення																		
2. Підприємницька складова	унікальність ідеї	ресурси		персонал		бізнес-модель		підприємницька поведінка		витрати		результат		впливи				
	20**	10**		15**		10**		10**		10**		10		15				
	** - вказано максимальну кількість балів для оцінки																	
3. Інноваційна складова	Ступінь інноваційності			Дифузія інновацій			Інноваційні витрати			Обсяг реалізації інноваційної продукції			Інноваційна колаборація					
	***			***			***			***			***					
	*** - оцінюється відповідно до наданої шкали оцінок																	

У підсумку формується три ешелони (пулу) підприємницьких ідей і проєктів: *перший* – ті, що проходять встановлений бар'єр – прохідний бал; *другий* – ті, що набирають більше 75% від прохідного бар'єру, але не досягають його; *третій* – ті, що набирають менше ніж 75% від прохідного бар'єру. Оцінка компетентностей підприємців з розбудови підприємництва сталого розвитку теж робиться трічі: а) по завершенні освітніх студій; б) наприкінці грантової програми; в) протягом навчання та менторства, відстежуючи динаміку компетентностного зростання підприємця. Останнє призначене для накопичення бази креативних нестандартних рішень, формування аргументів на підтримку певних підприємницьких ідей та проєктів, коригування програм освітніх студій.

Науково-методичний підхід до формування команди грантової програми та її компетентнісний профіль базуються на зміні функціонального та організаційного розподілу відповідальності команди грантової програми. Змінюються функції управління: а) загальні (адміністративно-регуляторна, оскільки виникає складне неструктуроване завдання – сприяти становленню підприємництва сталого розвитку, яке матиме нові, до кінця невідомі риси, що спричинятиме виникнення непрогнозованих ризиків і наслідків; аналітично-планувальна, оскільки змінюється інструментарій оцінювання підприємницьких

ідей та проєктів); б) *специфічні*: 1) *чотирьохетапний відбір*, оскільки запроваджуються нові критерії і процес відбору проєктів підприємництва сталого розвитку; 2) *порівняльний аналіз альтернативних проєктів*, оскільки орієнтиром стає інноваційна основа вирішення завдань сталого розвитку; 3) *поєднання діджитал-інструментів цифрової платформи підприємництва сталого розвитку з традиційними*, що значно збільшує кількість напрямків грантових програм. Тому для команд грантових програм обґрунтовано *їх оптимальний склад і бажаний компетентнісний профіль*, що формуються не кількістю найманого та залученого персоналу, а системою компетентностей, яку можна сформуувати комбінуванням професійних позицій і використанням їх потенціалу.

Адміністрування грантової програмою протягом її життєвого циклу тяжіє до критеріїв ефективності програми як індикаторів, що формуються навколо *чотирьох полюсів управління – процедури, взаємини, ресурси, механізми*. Ці полюси визначають контури архітектури адміністрування грантової програмою з розбудови підприємництва сталого розвитку, взаємини компонентів програми. *Оцінювання ефективності грантової програми з розбудови підприємництва сталого розвитку доцільно проводити за трьома напрямками задоволення потреб*: а) *цільова аудиторія, інтереси якої представляють донори*; б) *грантовиконавці*; в) *команди грантової програми*.

Колаборація підприємництва сталого розвитку має розгорнутий потенціал та сприятливий ландшафт застосування, виходячи за межі підприємницького сектору як спільна творча діяльність суб'єктів підприємницької діяльності і самозайнятих осіб між собою, з освітніми, науковими та іншими установами і організаціями, владою щодо вирішення завдань сталого розвитку у процесі підприємницької діяльності, яка заснована на об'єднанні міжпредметних компетентностей учасників, особливих нормах взаємодії. Її *перспективними напрямками є*: а) *нові види підприємницької діяльності*, що виникли як відповідь на виклики сталого розвитку – екологічне, екологоорієнтоване, зелене та соціальне підприємництво, які придатні для підприємництва всіх розмірів та для яких колаборація є добровільною; б) *інфраструктурне підприємництво* як новий вид підприємництва, побудований на обов'язковій колаборації бізнесу, суспільства та держави; в) *інші види підприємницької діяльності*, які на мікрорівні вирішують національні завдання сталого розвитку; г) *інноваційна колаборація*, яка охоплює: залучення зовнішніх знань, інформації, досвіду і технологій; стартап-процеси – апробацію та експертизу інноваційних рішень; патентування, правовий захист авторських прав; презентацію, просування і розробку стартап-проєктів. В цих напрямках можлива як колаборація ресурсів і потенціалів, так і колаборація брендів. Колаборація брендів актуальна й у торгівлі: для цього є світовий досвід і вітчизняні розвинені мережі та бренди. Опануванню механізму колаборації сприятиме менторська допомога, яка розширює воронку підприємницького розвитку, посилюючи обсяг знань та досвіду, що дозволяє компенсувати або уникнути типових помилок етапу започаткування підприємницької діяльності.

Обґрунтовано *інфраструктурне підприємництво* як перспективний напрям для підприємництва сталого розвитку в інформаційно-інноваційній економіці, напрями, привабливі для колаборації середніх і малих підприємств,

продемонстровано його можливості у сферах транспорту, спорту та торгівлі.

Розроблена модель інфраструктурного підприємництва сталого розвитку (рис. 11) відображує широкую варіативність інфраструктурного партнерства.

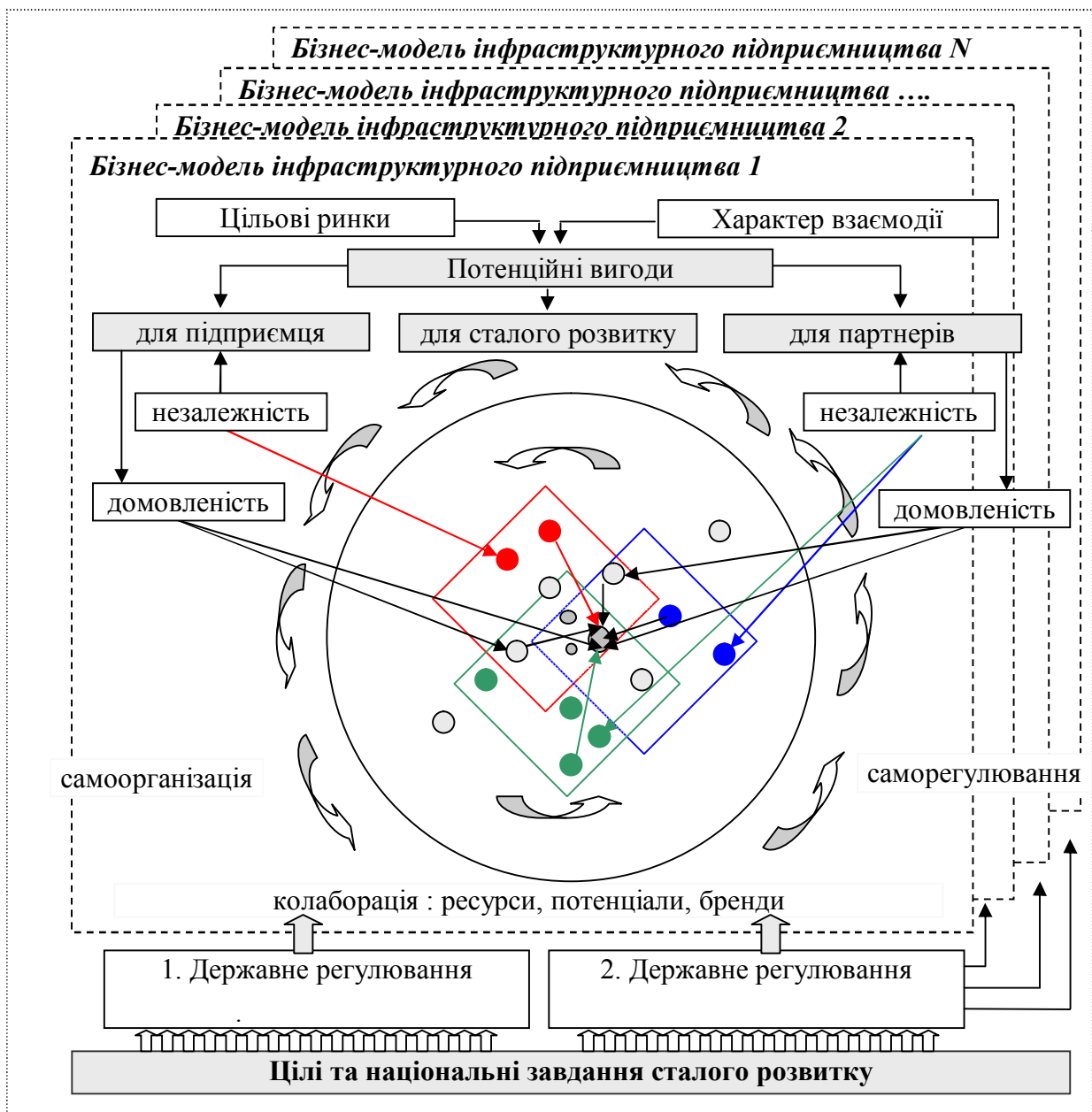

Рис. 11. Модель інфраструктурного підприємництва сталого розвитку

Процес становлення підприємництва сталого розвитку можна суттєво прискорити за рахунок послідовно-паралельного застосування двох інфраструктурних механізмів – інкубування та акселерації, які мають різні цілі, завдання, механізми проведення відповідних грантових програм. Однак, внаслідок зміни пріоритетів потреб і можливостей, їх гендерної структури, а також бачення підприємцями сфер підтримки підприємництва пропонуються *нові підходи* до обох інфраструктурних механізмів його підтримки – інкубування та акселерації, які полягають у: а) *спрямовуванні дії механізмів* на сприяння становленню підприємництва сталого розвитку, а не на розвиток малого

підприємництва взагалі; б) *формуванні нової системи цінностей підприємця та його підприємницької компетентності* на основі цієї системи; в) якомога більшої та швидкої *колаборації підприємництва сталого розвитку*, у першу чергу інноваційної колаборації щодо стартапів.

Запропоновано *структурно-логічну схему програм інкубування та акселерації*, висвітлено їх загальні цілі, завдання, пріоритети, напрямки впливів, інфраструктурне підприємництво. Надано рекомендації щодо терміну дії, методології та оцінювання результативності програм. *Особливістю запропонованого алгоритму* проведення інкубації та акселерації підприємництва сталого розвитку є його послідовно-паралельний циклічно-генеруючий характер, що передбачає повний цикл інкубації або акселерації як самостійних діючих грантових програм та паралельне формування передумов для започаткування нових. Це забезпечує механізм ешелонування, що уможливорює формування резерву підприємницьких ідей і проєктів, здатних сприяти сталому розвитку та вирішенню його завдань, які не пройшли відбір.

Апробація розробок і рекомендацій автора підтвердила робочу гіпотезу.

ВИСНОВКИ

В дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення *науково-прикладної проблеми*, яка полягає у розробленні теоретико-методологічного базису та методичних положень і рекомендацій щодо системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку в інформаційно-інноваційній економіці, що сприяє становленню підприємництва сталого розвитку. Основні наукові та прикладні результати полягають у такому:

1. Дослідження еволюції базового понятійно-категорійного апарату підприємництва довело її логічне продовження в напрямку усвідомлення дефініцій, дотичних розвитку підприємництва та їх адаптації до реалій становлення інноваційно-інформаційної економіки сталого розвитку. *Розроблене семантичне коло чотирьох прототипів* – підприємництво, підприємець, підприємницька діяльність, розвиток підприємництва висвітлює взаємини основних та дотичних понять. Побудоване семантичне коло для концепту «розвиток підприємництва» спирається на визнання його *варіативності як категорії, поняття та терміну*.

2. Доведено, що підприємництво як один з головних стейгхолдерів сталого розвитку грає потрійну *роль* як: вагомий фактор, частина економічної складової та механізм забезпечення сталого розвитку, утворюючи його соціально-економічну основу. *Функціонал підприємництва* розширюється, оскільки до традиційних функцій, що системно відображують його сутність, приєднується специфічна – провайдерсько-активаторна, яка передбачає активну участь підприємців і підприємницьких структур у забезпеченні сталого розвитку за рахунок здійснення ними своєї підприємницької діяльності. Змінюється вектор інноваційної функції у бік екологоорієнтованого, екологічного і соціального підприємництва. Водночас, несприятливі початкові умови сталого розвитку вітчизняних реалій – тривала

економічна криза та незбалансований (у деякий час депресивний) розвиток підприємництва – гальмують і ускладнюють зміну функціоналу підприємництва.

3. Надано *характеристику підприємництву сталого розвитку*, яке, на жаль не відображено виокремленими альтернативними методологічними підходами до розвитку підприємництва та управління ним, що зміщують фокус управління на сталий розвиток: екологічний – на екологізацію розвитку; соціальний – на соціологізацію; компетентністний – на формування компетентностей підприємців зі сталого розвитку, інноваційних та інформаційних технологій; інноваційний – на створення інноваційної основи удосконалення механізмів та інструментарію інших підходів, включаючи самого себе, інфраструктурний – на інфраструктурні можливості підприємництва.

4. Розроблено *методологічну компоненту багаторівневого управління розвитком підприємництва*, обґрунтовано альтернативність і відмінності моделей управління розвитком підприємництва від управління підприємством. Зазначено, що моделям не вистачає системності та превентивності реагування на виклики інноваційно-інформаційної економіки, що уповільнює впливи моделі розвитку національної соціально-економічної системи на управління підприємницькими процесами і структурами – універсальні (виникнення нових бізнес-моделей, віртуалізація підприємницьких структур, формування компетентністній основи і стратегічного бачення, оптимізацію форми і процесів розвитку) і специфічні (переважна спрямованість на певні компоненти підприємництва, розширення ресурсної основи розвитку, соціалізація бізнесу, його соціальна відповідальність).

5. Обґрунтовано, що набутих *ключових функціональних і структурних змін існуючих моделей управління розвитком підприємництва* управління (інтегрування інфраструктурного забезпечення і продукування інновацій, вплив на всі складові підприємництва – підприємців, підприємницькі структури та підприємницьку діяльність; визнання імперативів сталого розвитку та потреби їх інтеграції; зміна наукового підґрунтя, функціоналу, структури та інструментарію управління; формалізація нормативно-правової бази і процедур управління) *недостатньо для застосування класифікованих моделей* (цільові, організаційно-функціональні, інформаційні, ресурсні, процесні, матричні) в інформаційно-інноваційній економіці для досягнення цілей сталого розвитку, хоча вони мають адаптивний потенціал змін. Зміна технологій і середовища за принципом випереджального розвитку надає переваги інноваційно-орієнтованим моделям.

6. Встановлено, що розвиток підприємництва, незалежно від його розмірів, все частіше відбувається за рахунок комбінування можливостей інноваційної, інформаційної та комунікаційної складових, які на тлі ускладненого доступу до ресурсів та різної локації перешкод на етапах колаборації обумовлюють потребу, *передумови і напрямки формування інформаційно-інноваційної платформи розвитку підприємництва*. Доведено, що *перешкоди* існують на всіх етапах колаборації підприємницьких структур, проте інформаційно-компетентністні перешкоди постійно супроводжують обидва процеси – інноваційний та комунікаційний, а вирішення проблем колаборації потребує системно-інтеграційного підходу для усунення перешкод та мінімізації їх наслідків.

7. Розроблено *системно-інтегрований підхід до управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку та його концептуальну модель*. Запропоновано *тринадцять базових положень підходу* щодо: дуального бачення підприємництва як процесу та явища, визнання неможливості сталості без розвитку у довгостроковій перспективі, відмінності концептуальних підходів, впливу національної моделі та відсутності еталонної моделі досягнення сталого розвитку, виникнення провайдерсько-активаторної функції підприємництва, трансформації базового функціонального контуру малого підприємництва в інноваційно-інформаційній економіці, альтернативного характеру методологічних підходів до управління розвитком підприємництва за сферами діяльності і компонентами, їх змін і застосовності до сталого розвитку створили підґрунтя для залучення підприємством зовнішніх ресурсів інноваційно-інформаційної економіки (знань, інфраструктури, діджитал-технологій, інфокомунікацій).

8. Розроблено *структурну композицію організаційно-економічного механізму функціонування інформаційно-інноваційної діджитал-платформи підприємства сталого розвитку*, який враховує кращі практики та відсутність ідеального прототипу, поєднуючи потенціал знань та можливості діджитал-технологій за принципами формування цифрових екосистем, відповідності інструментів платформи імперативам сталого розвитку, забезпечення інклюзивності підприємницьких ідей та ініціатив щодо сталого розвитку. Обґрунтовано доцільність створення цифрової платформи підприємства сталого розвитку, формування функціоналу її сервісів, доступних підприємцям та їх партнерам цілодобово. Головним користувачем такої платформи є самозайняті особи, мікро- та мале підприємство.

9. *Обґрунтовано освітньо-компетентнісні засади підприємства сталого розвитку, механізм формування яких має випереджальний характер*. Розроблений *комплекс освітніх студій та просвітніх заходів* для підприємства спрямовано на створення стійких компетентностей, потрібні для досягнення цілей і вирішення завдань сталого розвитку, опанування раніше неохоплених підприємницькою діяльністю областей (чисті технології, соціальне, інфраструктурне, екологічне, екологоорієнтоване, зелене підприємство), популяризацію цінностей сталого розвитку. Розроблене *методичне забезпечення визначення компетентнісного профілю діючих та майбутніх підприємців і грантових команд* дозволяє забезпечити оптимальний склад персоналу команд та сукупності компетентностей, комбінуючи професійні позиції учасників програми і використовуючи їх потенціал.

10. Розроблено *інформаційно-аналітичний інструментарій системно-інтегрованого управління розвитком підприємства сталого розвитку та його методичне забезпечення в інформаційно-інноваційній економіці*, що забезпечує управлінню системно-інтегрований характер, спрямованість на цілі сталого розвитку, випереджальний вплив, використання стрімко зростаючих можливостей діджитал, інноваційну основу управління та розвитку його об'єкту. *Склад, профілі функціонал і архітектоніка інструментарію* утворюють інформаційну, компетентнісну та колабораційну основу для підприємства сталого розвитку.

11. Обґрунтовано, що *грантові програми є результативним методом*

колаборації підприємців. Розроблений на комбінуванні цілеспрямованих впливів їх системи *грантовий механізм управління процесами становлення підприємництва сталого розвитку* внаслідок своєї множинної природи передбачає масштабні впливи, спроможні задовольнити першочергові потреби підприємництва, компенсувати частину ризиків, що виникають на перших етапах його становлення та використати переваги спільної діяльності.

12. Доведено, що прискорення процесу становлення підприємництва сталого розвитку забезпечує послідовно-паралельне застосування *двох інфраструктурних механізмів* – інкубування та акселерації, які мають різні цілі, завдання, механізми проведення грантових програм, проте обидва застосовні для прискорення становлення підприємництва сталого розвитку, допомагаючи йому прискорити проходження етапу зародження. Логіка, структура і формалізація *розробленого методологічного базису інкубації та акселерації* забезпечують формування резерву майбутніх генерацій підприємницьких ідей і проєктів. Індикатори *оцінки відповідних програм* дозволяють визначити їх результативність, сталість результатів та життєздатності, концентруючись *навколо задоволення потреб: цільової аудиторії, інтереси якої представляють донори; грантовиконавця в частині виконання своєї місії агента змін в розбудові підприємництва нового типу; команди грантової програми: набуття нових знань, досвіду, комунікацій, сприйняття цінностей сталого розвитку.*

13. *Обґрунтовано інфраструктурне підприємництво* як новий вид підприємництва та інфраструктурного партнерства, побудований на обов'язковій колаборації бізнесу, суспільства та держави. Рекомендовано розбудовувати бізнес-модель інфраструктурного підприємництва з врахуванням обмежень і можливостей, визначених зовнішніми важелями та механізмами і домовленостями підприємців з партнерами в межах цих обмежень і можливостей, враховуючи самоорганізацію та саморегулювання, обсяг і форму колаборації – ресурси, потенціали, бренди.

Робоча гіпотеза дослідження підтвердилася, а розроблені науково-прикладні положення, методичні підходи і рекомендації щодо системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку в інформаційно-інноваційній економіці, утворюють систему управлінських інструментів, яка дозволяє підприємцям, підприємницьким структурам та їх партнерам сприяти становленню підприємництва сталого розвитку.

Апробація розробок підтвердила їх результативність.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

Монографії

1. Філіппов В.Ю. Управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку в інформаційно-інноваційній економіці: системно-інтегрований підхід. Schweinfurt: Time Realities Scientific Group UG (haftungsbeschränkt), 2020, 489 с. (20,85 д.а.).

2. Філіппов В.Ю., Філіппова С.В. Інноваційна функція малого підприємництва: реалії та перспективи. Випереджаючий інноваційний розвиток: теорія, методика, практика : монографія за ред. Н.С. Ілляшенко. Суми : Триторія, 2018. С. 217-232. (0,81 д.а., особистий внесок здобувача: узагальнення передумов та перешкод виконання малим підприємництвом інноваційної функції і розвиток підприємництва – 0,41 д.а.).

3. Filippov V.Y., Kirev O.V. Інформатизація середовища формування бізнес-комунікацій підприємств: світові та вітчизняні тренди. Cascading formation of business communications of an innovation-active enterprise in the conditions of informatization of economy by means of business partnership : Монографія. Schweinfurt: Time Realities Scientific Group UG (haftungsbeschränkt), 2018. С. 80-93. (0,58 д.а., особистий внесок здобувача: обґрунтовано вплив інформаційного чиннику на розвиток підприємництва – 0,4 д.а.).

Статті у наукових фахових виданнях України

4. Філіппов В.Ю. Концептуальні підходи та модель системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва сталого розвитку. Економіка: реалії часу. 2020. № 1 (47). С. 72-83. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2020/No1/72.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.01.2020.9. DOI: 10.5281/zenodo.3967469 (PIHЦ, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, EBSCO Publishing, Google Scholar) (1,07 д.а.).

5. Філіппов В.Ю. Освітні студії підприємництва сталого розвитку та їх випереджальний розвиток. Причорноморські економічні студії. 2020. № 50-1. С. 190-196. DOI: 10.32843/bses.50-62. (Index Copernicus, Google Scholar). (0,8 д.а.).

6. Філіппов В.Ю. Управлінський інструментарій системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва О. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2020. № 1 (11). С. 64-72. DOI: 10.15276/EJ.01.2020.8. DOI: 10.5281/zenodo.3975516. (Index Copernicus, Google Scholar). (1,36 д.а.).

7. Філіппов В.Ю. Організаційно-економічний механізм функціонування інформаційно-інноваційної діджитал-платформи підприємництва сталого розвитку. Економіка: реалії часу. 2020. № 2 (48). С. 84-91. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2020/No2/84.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.02.2020.11. (PIHЦ, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, EBSCO Publishing, Google Scholar). (0,91 д.а.).

8. Філіппов В.Ю. Інтерпретація семантики розвитку підприємництва: співвідношення його категорії та дотичних понять, вплив інноваційно-інформаційної економіки сталого розвитку. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2019. № 3 (9). С. 154-160. URL: <https://economics.opu.ua/ejopu/2019/No3/154.pdf>. (Index Copernicus, Google Scholar). (0,63 д.а.).

9. Філіппов В.Ю. Парадигма сталого розвитку: генезис, передумови та витоки. Економічні інновації. 2019. № 4 (73) Том 21. С. 90-97. (Index Copernicus, Google Scholar). (0,79 д.а.).

10. Філіппов В.Ю. Розвиток функціоналу підприємництва та формування соціально-економічної основи сталого розвитку. Економіка: реалії часу. 2019. № 5 (45). С. 135-143. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2019/No5/135.pdf>.

(*PIHЦ, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, EBSCO Publishing, Google Scholar*). (0,87 д.а.).

11. Філіппов В.Ю. Концептуальні засади і гносеологія розвитку підприємництва як соціально-економічного явища. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2019. № 4 (10). С. 138-144. URL: <https://economics.opu.ua/ejopu/2019/No4/138.pdf>. (*Index Copernicus, Google Scholar*). (0,82 д.а.).

12. Філіппов В.Ю. Еволюція понятійно-категорійного апарату підприємництва. Економіка: реалії часу. 2019. № 1 (41). С. 72-80. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2019/No1/72.pdf>. (*PIHЦ, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, EBSCO Publishing, Google Scholar*) (0,83 д.а.).

13. Філіппов В.Ю. Особливості розвитку підприємництва у країні, що обрала шлях сталого розвитку (на прикладі Одеського регіону). Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». 2018. № 6 (76). С. 138-141. (*Index Copernicus, Google Scholar*). (0,47 д.а.).

14. Філіппов В.Ю. Нормативно-правові засади регулювання системи міського пасажирського транспорту та можливості її інноваційного розвитку. Науковий Вісник Херсонського Державного Університету. Серія «Економічні науки». 2018. № 29/1. С. 36-39. (*Index Copernicus, Google Scholar*). (0,45 д.а.)

15. Філіппов В.Ю., Кірев О.В. Інформатизація економіки як чинник впливу на підприємницьке середовище та бізнес-комунікації промислових підприємств. Економіка: реалії часу. 2018. № 2 (36). С. 110-114. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2018/No2/110.pdf>. (*PIHЦ, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, EBSCO Publishing, Google Scholar*). (0,65 д.а., особистий внесок здобувача: проаналізовано вплив інфокомунікаційних технологій на підприємницьке середовище – 0,35 д.а.).

16. Філіппов В.Ю. Принципи політики переходу України до сталого розвитку. Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». 2018. №3 Т.3. С. 236-242. (*PIHЦ, Index Copernicus, Google Scholar*). (0,58 д.а.).

17. Філіппов В.Ю., Лазар В.А. Стратегії інноваційного розвитку міського пасажирського транспорту та їх реалізація. Економіка та суспільство. 2017. № 13. С. 754-760. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/129.pdf. (*Index Copernicus, Google Scholar*). (0,5 д.а., особистий внесок здобувача: виділено основні інноваційні стратегії розвитку міського пасажирського транспорту та приклад колаборації – 0,4 д.а.).

18. Філіппов В.Ю., Борисенко А.С. Економічна диверсифікація як трендовий елемент стратегічного управління діяльності українських футбольних клубів. Економіка: реалії часу. 2017. №5 (33). С. 24-30. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2017/No5/24.pdf>. (*PIHЦ, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, EBSCO Publishing, Google Scholar*). (0,78 д.а., особистий внесок здобувача: дослідження можливостей колаборації українських футбольних клубів за рахунок диверсифікації їх діяльності – 0,13 д.а.).

19. Філіппов В.Ю., Башинська І.О. Проблеми та шляхи удосконалення функціонування міського пасажирського транспорту. Економіка. Фінанси. Право.

2017. № 7/1'2017. С. 35-37. (*Index Copernicus, Google Scholar*). (0,25 д.а., особистий внесок здобувача: узагальнення проблем функціонування міського пасажирського транспорту – 0,13 д.а.).

20. Filippov V.Yu. Formation of strategic management system as a modern approach to ensuring the development of enterprises. *Економіка: реалії часу*. 2016. № 4 (26). С. 98-103. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/No4/98.pdf>. (*PIHC, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, EBSCO Publishing, Google Scholar*). (0,76 д.а.).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

21. Filippov V., Potyshniak O., Dobuliak L., Malakhovskiy Y., Lozova O. Assessment of the effectiveness of the strategic management system of investment activities of companies. *Academy of Strategic Management Journal*. 2019. № 18 (4). URL: <https://www.abacademies.org/articles/Assessment-of-the-Effectiveness-of-the-Strategic-Management-System-of-Investment-Activities-of-Companies-1939-6104-18-4-408.pdf>. (*Scopus Q3, Google Scholar*). (0,4 д.а., особистий внесок здобувача: долучення показників оцінки інноваційного результату та обміну інформацією до об'єктів експертної оцінки – 0,08 д.а.).

22. Filippov V., Durmanov A., Bartosova V., Drobyazko S., Melnyk O. Mechanism to ensure sustainable development of enterprises in the information space. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2019. № 7 (2). С. 1377-1386. DOI: 10.9770/jesi.2019.7.2(40). (*Scopus Q1, Web of Science, Google Scholar*). (0,66 д.а., особистий внесок здобувача: класифікація інформаційних потоків, що циркулюють в механізмі управління сталим розвитком підприємства – 0,13 д.а.).

23. Filippov V., Makedon V., Kostyshyna T., Tuzhyilkina O., Stepanova L. Ensuring the efficiency of integration processes in the international corporate sector on the basis of strategic Management. *Academy of Strategic Management Journal*. 2019. № 18 (Special Issue № 1). URL: <https://www.abacademies.org/articles/Ensuring-the-efficiency-of-integration-processes-in-the-international-corporate-sector-on-the-basis-of-strategic-management-1939-6104-18-SI-1-452.pdf>. (*Scopus Q3, Google Scholar*). (0,33 д.а., особистий внесок здобувача: взаємозв'язок етапів життєвого циклу підприємництва з особливостями формування грошових потоків та структурних перетворень – 0,07 д.а.).

24. Filippov V. Collaboration and infrastructure entrepreneurship. *European practice of scientific research*. 2016. Vol. 1 (1). P. 45-51. (*Google Scholar*) (0,4 д.а.).

25. Filippov V. Grant programs as a mechanism to support micro, small and medium enterprises. *Europe journal of economic research*. 2017. Vol. 2 (2). P. 16-20. (*Google Scholar*) (0,5 д.а.).

2. Опубліковані праці апробаційного характеру

26. Філіппов В.Ю. Акселерація та інкубація бізнесу: методологічні підходи та інформаційний чинник. *Problemes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante* : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 29 листопада, 2019, Бельгія, Брюссель. С. 39-41. DOI: 10.36074/29.11.2019.v1.01. (0,14 д.а.).

27. Філіппов В.Ю. Системно-інтегроване управління розвитком підприємництва в координатах сталого розвитку. *Anti-crisis management: state,*

region, enterprise : Матеріали III Міжнар. наук. конф. 22 листопада, 2019, France, Le Mans. С. 94-97. *(0,16 д.а.)*.

28. Філіппов В.Ю. Світові досягнення у сфері смарт-інновацій та інформаційних технологій. Динаміка розвитку сучасної науки : матеріали Міжнародної наукової конференції. 15 листопада, 2019, Україна, Чернігів, Т. 2, С. 30-31. EOI: 10.11232/15.11.2019.v2.001. *(0,13 д.а.)*.

29. Філіппов В.Ю. Інтеграція соціального компонента у підприємницьку діяльність з позиції сталого розвитку. Актуальні питання освіти і науки : Матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. 8-10 листопада, 2019, Україна, Харків. № 4/2, С. 48. DOI: 10.26697/ijes.2019.4.33. *(0,11 д.а.)*.

30. Філіппов В.Ю. Інвестиційно-інноваційна основа та смарт-технології сталого розвитку. Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку та права : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 14 листопада, 2019, Україна, Полтава. Ч. 6/10, С 8-9. *(0,18 д.а.)*.

31. Філіппов В.Ю. Управління розвитком інноваційного підприємництва в інформаційно-інноваційній економіці: ознаки надання податкових преференцій інноваторам. Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. 24-26 жовтня, 2019, Україна, Львів. С. 207-208. *(0,13 д.а.)*.

32. Філіппов В.Ю. Соціальна складова сучасного бізнесу як еволюція розвитку підприємництва. Сучасний менеджмент економічних систем в координатах парадигми сталого розвитку : Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. 18 вересня, 2019, Україна, Одеса. С. 165. *(0,12 д.а.)*.

33. Філіппов В.Ю. Інформатизація економіки як чинник інноваційного розвитку підприємницького середовища промислових підприємств. Управління інноваційним розвитком на макро-, мезо- та мікрорівнях : Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. 7 червня, 2019, Україна, м. Одеса. С. 232-235. *(0,16 д.а.)*.

34. Філіппов В.Ю. Семантичне коло дефініції розвитку підприємництва в Україні. Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств : Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. 25-26 квітня, 2019, Україна, Одеса. С. 20-22. *(0,13 д.а.)*.

35. Філіппов В.Ю. Управління розвитком підприємництва в інформаційному суспільстві та координатах сталого розвитку. Сучасні наукові погляди на економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 16 лютого, 2019, Україна, Ужгород. Ч.1. С. 121-123. *(0,17 д.а.)*.

36. Філіппов В.Ю., Андросенко В.Д. Чинники впливу та відповідні механізми підтримки малого підприємництва в Україні. Економічна політика держави в умовах трансформаційних змін : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 14-15 грудня, 2018, Україна, Київ. С. 49-53. *(0,24 д.а., особистий внесок здобувача: висвітлено чинники впливу та механізми підтримки малого підприємництва – 0,19 д.а.)*.

37. Філіппов В.Ю. Функціональний контур малого підприємництва в

інноваційній економіці. Статистичне та експертно-аналітичне забезпечення управління сталим розвитком економіки і соціальної сфери. Сучасні комп'ютерні технології аналізу даних та статистики : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. 5 грудня, 2018, Україна, м. Чернігів. С. 117-120. (0,18 д.а.).

38. Filippov V.Y., Dyshkant N.O. Die analyse der finanzlage als effektives mittel des managements für den geschäftsbanken in koordinaten der nachhaltigen entwicklung. Corporate governance: strategies, technology, processes : II International scientific conference. 26 жовтня, 2018, Німеччина, Лейпциг. С. 149-152. (0,21 д.а., особистий внесок здобувача: можливості методики оцінювання фінансового стану банку для сталого розвитку – 0,15 д.а.).

39. Філіппов В.Ю. Управління підприємницькими процесами (на прикладі Одеського регіону). Фінанси та соціальна економіка: аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 29 вересня, 2018, Україна, Львов. С. 53-56. (0,18 д.а.).

40. Філіппов В.Ю. Особливості розвитку малого та середнього підприємництва в Одеському регіоні. Стан та перспективи розвитку фінансово-економічного потенціалу сучасних підприємств : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 23 серпня, 2018, Україна, Дніпро. С. 70-73. (0,18 д.а.).

41. Філіппов В.Ю. Нормативно-правові аспекти регулювання системи міського пасажирського транспорту. Сучасні тенденції в економіці та управлінні : Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції. 09 червня, 2018, Україна, Запоріжжя. С. 45-49. (0,16 д.а.).

42. Філіппов В.Ю. Сучасні тенденції розвитку підприємництва як соціально-економічного явища в Україні. Підприємництво і торгівля: тенденції розвитку : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 23 травня, 2018, Україна, Одеса. С. 100-102. (0,11 д.а.).

43. Філіппов В.Ю. Змістовність процесу бізнес-акселерації та його роль для підприємництва як соціально-економічного явища. Сучасні напрямки розвитку ринкової економіки на засадах конкурентоспроможності, інноваційності та сталості : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 6 квітня, 2018, Україна, м. Запоріжжя. С. 79-82. (0,2 д.а.).

44. Філіппов В.Ю., Борисенко А.С. Диверсифікація діяльності українських футбольних клубів, як елемент стратегічного управління. Економічна кібернетика: теорія, практика та напрямки розвитку : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. 28-29 листопада, 2017, Україна, Одеса. С. 94-97. (0,25 д.а., особистий внесок здобувача: угруповання елементів диверсифікації для колаборації – 0,2 д.а.).

45. Filippov V., Bashynska I., Lazar V. Innovative development strategy of urban passenger transport. Modern scientific knowledge : Proceedings of XII International scientific conference. 24 листопада, 2017, USA, Morrisville. P. 27-29. (0,13 д.а., особистий внесок здобувача: типологізація стратегій розвитку міського пасажирського транспорту за інноваційною ознакою – 0,09 д.а.).

46. Філіппов В.Ю., Філіппова С.В. Новації обліково-аналітичного забезпечення управління інноваційним розвитком малих підприємств. Обліково-

аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства : Матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції. 27–28 квітня, 2017, Україна, Львів. С. 265-266. *(0,14 д.а., особистий внесок здобувача: Визначено чинники та систему індикативних показників смарт-контролювання – 0,1 д.а.)*

47. Filippov V.Y. Strategic management as a modern approach to ensuring the development of enterprises. Modern scientific achievements: experience exchange : Proceedings of ІІІ International scientific conference. Feb 26, 2017, USA, Morrisville, P. 40-42. *(0,16 д.а.)*

48. Філіппов В.Ю., Кучинський А.С., Савченко В.С. Використання інструментів мотивації для регулювання плинності кадрів на підприємствах. Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту : Матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. 23-24 травня, 2016, Україна, Одеса, С.121-122. *(0,14 д.а., особистий внесок здобувача: визначено інструменти мотивації для протидії плинності персоналу 0,1 д.а.)*

49. Філіппов В.Ю., Александров І.О. Чинники, що впливають на процес бізнес-інкубування. Сучасні інформаційні технології та телекомунікаційні мережі. Економіка : Матеріали доповідей 50-ої наукової конференції молодих дослідників ОНПУ-магістрантів. 8-10 червня, 2015, Україна, Одеса. Т. 6, С. 63-64. *(0,1 д.а., особистий внесок здобувача: типологізовано чинники розвитку бізнес-інкубування – 0,05 д.а.)*

50. Філіппов В.Ю., Павліченко Т.А., Нестеренко А.М. Характеристика та економічна оцінка напрямів розвитку торговельних підприємств. Економіка: реалії часу і перспективи» : Матеріали ІІ міжнародної науково-практичної конференції. 7-11 вересня, 2015, Україна, Одеса. Т.2, С. 113-115. *(0,22 д.а., особистий внесок здобувача: економічна оцінка напрямків розвитку торговельного підприємництва – 0,12 д.а.)*

51. Філіппов В.Ю., Нестеренко А.М. Формування стратегічних напрямів розвитку на підприємствах торговельної галузі. Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України : Матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. 19-22 травня, 2015, Україна, Одеса, С. 71-72. *(0,15 д.а., особистий внесок здобувача: висвітлено формування стратегічних напрямів розвитку на підприємствах торговельної галузі та їх основні помилки – 0,1 д.а.)*

3. Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

Навчальні посібники

52. Філіппов В.Ю., Харічков С.К. Розділ 4. Соціо-еколого-економічні засади сталого розвитку. Менеджмент : Навчальний посібник заг. ред. С.В. Філіппової, М.А. Юдіна. Одеса : Одеса: Бондаренко М.О., 2019. *(2,9 д.а., особистий внесок здобувача: сталий розвиток та інновації як фактор розвитку підприємництва – 2,0 д.а.)*

Інші видання

53. Філіппов В.Ю. Про регіональний розподіл трендів у сфері зайнятості в Одеському регіоні на 2018-2019 роки (м. Одеса, м. Ізмаїл, м. Білгород-

Дністровський) : Аналітичний звіт. Одеса, 2019. 44 с. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/53763>. (3,4 д.а.).

54. Філіппов В.Ю. Про регіональний розподіл трендів у сфері зайнятості в Одеському регіоні на 2017-2018 роки (м. Одеса, м. Ізмаїл, м. Білгород-Дністровський) : Аналітичний звіт. Одеса, 2018. 38с. URL: <https://economics.opu.ua/wp-content/uploads/2019/01/01-analytics-18-temp.pdf>. (2,33 д.а.).

55. Філіппов В.Ю. Огляд соціально-економічної ситуації в Одеському регіоні: тенденції та перспективи : Соціально-економічне дослідження. Одеса, 2018. 44 с. URL: [Електронний ресурс] – <https://economics.opu.ua/wp-content/uploads/2019/01/02-analytics-18.pdf>. (1,9 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Філіппов Володимир Юрійович. Системно-інтегроване управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку в інформаційно-інноваційній економіці. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса, 2020.

У дисертації розроблено теоретико-методологічний базис, методичні підходи і рекомендації щодо системно-інтегрованого управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку в інформаційно-інноваційній економіці, що сприяє становленню підприємництва нового типу. Обґрунтовано зміни функціоналу підприємництва, виникнення підприємництва сталого розвитку. Обґрунтовано методологічну компоненту багаторівневого управління розвитком підприємництва. Класифіковано моделі управління підприємницькими процесами і структурами, типологізовано їх функціональні та структурні зміни, обґрунтовано застосовність в інформаційно-інноваційній економіці. Визначено наслідки впливу інноваційного, інформаційного та комунікаційного чинників на розвиток підприємництва. Розроблено: системно-інтегрований підхід до управління розвитком підприємництва за імперативами сталого розвитку, його концептуальну модель, інформаційно-аналітичний інструментарій; структурну композицію організаційно-економічного механізму інформаційно-інноваційної діджитал-платформи; теоретико-методологічний базис інкубування та акселерації підприємництва сталого розвитку, методичні підходи до їх оцінювання, освітньо-компетентні засади, механізми формування і методичне забезпечення. Обґрунтовано грантові програми як метод колаборації підприємців та механізм управління становленням підприємництва сталого розвитку, а інфраструктурне підприємництво – як перспективний напрям підприємництва сталого розвитку.

Ключові слова: грантові програми, імперативи, інформаційно-інноваційна економіка, інформаційно-аналітичний інструментарій, інкубування та акселерація, класифікація, компетентності, колаборація, концептуальна модель,

методи, освітні студії, підприємництво, системно-інтегроване управління, сталий розвиток, рекомендації.

АННОТАЦИЯ

Филиппов Владимир Юрьевич. Системно-интегрированное управление развитием предпринимательства по императивам устойчивого развития в информационно-инновационной экономике. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.04 – Экономика и управление предприятием (по видам экономической деятельности). – Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова, Одесса, 2020.

В диссертации разработаны теоретико-методологический базис, методические подходы и рекомендации по системно-интегрированному управлению развитием предпринимательства по императивам устойчивого развития в информационно-инновационной экономике, способствующие становлению предпринимательства нового типа. Обоснованы изменения функционала предпринимательства, возникновение предпринимательства устойчивого развития. Обоснована методологическая компонента многоуровневого управления развитием предпринимательства. Классифицированы модели управления предпринимательскими процессами и структурами, типологизированы их функциональные и структурные изменения, обоснована применимость моделей в информационно-инновационной экономике. Определены последствия влияния инновационного, информационного и коммуникационного факторов на развитие предпринимательства. Разработано: системно-интегрированный подход к управлению развитием предпринимательства по императивам устойчивого развития, его концептуальную модель, информационно-аналитический инструментарий; структурную композицию организационно-экономического механизма информационно-инновационной диджитал-платформы; теоретико-методологический базис инкубации и акселерации предпринимательства устойчивого развития, методические подходы к их оценке, образовательно-компетентностная основа, механизмы формирования и методическое обеспечение. Обоснованы грантовые программы как метод коллаборации предпринимателей и механизм управления становлением предпринимательства устойчивого развития, а инфраструктурное предпринимательство – как его перспективное направление.

Ключевые слова: грантовые программы, императивы, информационно-инновационная экономика, информационно-аналитический инструментарий, инкубирования и акселерация, классификация, компетентности, коллаборация, концептуальная модель, методы, образовательные студии, предпринимательство, системно-интегрированное управление, устойчивое развитие, рекомендации.

SUMMARY

Filippov Vladimir Yurievich. System-integrated management of business development on the imperatives of sustainable development in the information and innovation economy. – Manuscript qualification scientific work.

Thesis for the degree of Doctor of Economic Sciences on the speciality 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (According to the Types of Economic Activities). – Odessa I.I. Mechnikov National University, Odesa, 2020.

The dissertation develops a theoretical and methodological basis, methodological approaches and recommendations for system-integrated management of entrepreneurship development on the imperatives of sustainable development in the information and innovative economy, which contributes to the formation of entrepreneurship of a new type. The changes in entrepreneurship functionality, the emergence of sustainable development entrepreneurship are substantiated.

A system-integrated approach to the entrepreneurship development management on the imperatives of sustainable development and its conceptual model are proposed. They are developed on the basis of collaboration, inclusiveness and mentoring, prevention and compensatory to balance the triad of sustainable development by combining five methodological approaches to management by directions: search for new areas of entrepreneurship activity (environmental approach); socialization of its tasks range (social approach); creation of an educational base for educating entrepreneurs (competence approach); development of multidisciplinary entrepreneurship infrastructure (infrastructure approach); laying the innovative basis of its development (innovative approach). It is elaborated the information and analytical instrumentation and its methodical maintenance as a part of: digital tool systems in the form of digital platform services; the model of socially responsible selection of business ideas and business projects, indicator systems for their rapid assessment on the imperatives of sustainable development; a business model of the sustainable development entrepreneurship, directions and instrumentation of its rapid evaluation; formation and evaluation of entrepreneurs' competencies in developing the sustainable development entrepreneurship, which have consistent profiles, functionality, architectonics, competency basis. It is offered the structural composition of the organizational and economic mechanism of functioning the information and innovative digital platform of the sustainable development entrepreneurship according to the principles of digital ecosystems formation, as well as the compliance of the platform tools with the imperatives of sustainable development, ensuring the inclusiveness of business ideas and initiatives for sustainable development, focused on three groups of results: a) environmental, associated with the mass reorientation of innovative activity of socially active entrepreneurship, the processes of the small and micro entrepreneurship sector for sustainable development; b) economic, associated with its economic growth; c) social, associated with a change in the entrepreneur's worldview as a person, accepting the sustainable development values and motivation to acquire the features of the sustainable development entrepreneurship.

Scientific and conceptual approaches to the study of the impact of innovative, informational and communicational factors on the entrepreneurship development are

improved, the difference of which is the substantiation of prerequisites, obstacles locational weight and directions of information and innovative platform formation of entrepreneurship development on a collaborative basis. It is developed the classification of management models of business processes and structures on the features which reflect the innovative and information economy formation of sustainable development: the ability of the digitalization of business model processes, technologies innovativeness, the business model applicability to ensure sustainable development and their openness. Their functional and structural changes are typologized. It is elaborated the formation mechanism of entrepreneurship educational and competence base on the advanced development principle, aimed at the maintenance of entrepreneurship formation of sustainable development at the expense of development of educational studies and enlightenment complex of sustainable development, methodical block.

The functional-role characteristic of entrepreneurship is further developed, the difference of which is the substantiation: a) its triple role as: a significant factor, a part of the economic component and the mechanism for sustainable development, forming the socio-economic basis of the latter; b) functionality expansion at the expense of provider and activator, which accounts for the active participation of entrepreneurs and business structures in ensuring sustainable development in the process of carrying out their entrepreneurship activity; c) changes in the vector of innovative function in the direction of environmental and social entrepreneurship. It is proposed the grant mechanism of the entrepreneurship resource support, which combines the effects of grant incubation and acceleration programs, adapts them to the tasks of sustainable development through changing principles of action, target, instrumental and result blocks, value-competence base of grant program teams, collaboration of grant makers and grant programs. It is developed theoretical and methodological bases and methodological approaches to the entrepreneurship incubation and acceleration, which offer: cyclical and generating approach, accounting for consistently full cycle of incubation or acceleration and parallel formation of a reserve of business ideas and projects for their future generations; evaluating the incubation and acceleration programs using the indicators of effectiveness, sustainability of results and viability by meeting the needs of programs participants. The scientific and methodological approaches to the partnerships formation of business structures are proposed, which distinguish infrastructural entrepreneurship of sustainable development, the model of which coordinates the potential benefits of an entrepreneur, partners and sustainable development due to the business models variability of infrastructure partnership, collaboration of potentials, resources, brands. It is developed a semantic circle of four prototypes: entrepreneurship, an entrepreneur, entrepreneurial activity, entrepreneurship development. It is developed a semantic circle of four prototypes: entrepreneurship, an entrepreneur, entrepreneurial activity, entrepreneurship development.

Keywords: grant programs, imperatives, information and innovative economy, information and analytical instrumentation, incubation and acceleration, classification, competences, collaboration, conceptual model, methods, educational studios, entrepreneurship, system-integrated management, sustainable development, recommendations.

Підписано до друку 05.08.2020 р.
Формат 60×90/16. Ум. друк. арк. 1,9. Обл.-видав. арк. 1,36.
Замовлення № 023/08 Тираж 120 прим.
Тиражовано з готового оригінал-макету ФОП Селезньов С.В.
Свідоцтво про державну реєстрацію В03 № 491753
ДР № 2 552 000 0000 006600 від 12.12.2018 р.
65044, м. Одеса, пр. Шевченка, 1
Тел. +38 (093) 161 3545. Email: sergjseleznov@gmail.com